

**A Baranya Megyei Munkaügyi Központ
támogatásával**

Csak helyben
használatra

PB
8557/3

**BARANYA MEGYEI TÉRSÉGI
ERŐFORRÁSTÉRKÉP
(3)**

Pécs-Istenkút településrészre

**" Istenkúti Közösségért Egyesület " kiadványa
2000**

Készült a

Baranya Megyei Munkaügyi Központ
pályázatára és anyagi támogatásával

Készítették:

Bognárné Erdős Márta

Girán János

Héra Gábor

Peták Péter

Sorozatszerkesztő:

Czuczor József

(Baranya Megyei Munkaügyi Központ)

Témafelelős:

Akli Krisztina

Pataki Veronika

Zsírosné Blaner Andrea

(Baranya Megyei Munkaügyi Központ)

Felelős kiadó: Istenkúti Közösségért Egyesület

Arató Ferenc és Knyihár Éva társelnökök

Készült: 1000 példányban

Nyomda: MAGNIFICUS KFT.

Felelős vezető: Girán János

Csak helyben
használatra

PB
8557/3
Csapo k

Bevezető

A Baranya Megyei Munkaügyi Központ 1999 tavaszán pályázati felhívást tett közzé közhasznú szervezetek számára térségi erőforrás-térképek készítésére, és foglalkoztatáspolitikai fejlesztési elképzelések kidolgozásának támogatására. A sikeresen pályázó szervezetek munkája során 15 baranyai térségre készült felmérés, mely eredményeként 15 kiadványból álló sorozatot tudunk most -kínálni.

Célunk az volt, hogy a kiválasztott térségről részletes foglalkoztatási, szociális, és gazdasági információkat gyűjtessünk be, az elkészülő erőforrástérképekkel helyzetbe hozzuk a kistérségeket. Arra ösztönözük a településeket, hogy szembesüljenek térségük, lakóhelyük erősségeivel és gyengeségeivel, valamint ezek ismeretében találják meg a fejlesztési irányokat, lehetőségeket. Az erőforrástérképek azonos szerkezetben tartalmazzák a térségek szociális helyzetéről, a családok megélhetési lehetőségeiről, körülményeiről, a népesség kor, nem, iskolai végzettség, etnikai összetétel, foglalkozás szerinti összetételéről való elemzéseket, a munkáltatók számát, bemutatását, tevékenységét, a munkanélküliek összetételét, számát, a munkanélküliség főbb okait, valamint a térség fejlesztési lehetőségeinek számbavételét. Kiemelt szerepet kapott a foglalkoztatási lehetőségek feltárása, a munkaerő-állomány feltérképezése, a munkáltatók felkutatása, igényeik bemutatása. A felmért térségekben a foglalkoztatást elősegítő szolgáltatások, képzések, beruházások, a vidékfejlesztés összehangolt tevékenységet feltételez mind a munkaerőpiaci szereplők, mind az állami, önkormányzati, valamint a civil szféra részéről.

A kistérségek fejlesztésében, a beruházások létrejöttében érdekelt szervezetek összefogását, partnerségét, forrásaiknak összehangolását segítheti elő az erőforrástérkép azáltal, hogy rálátást nyújthat a térségre, így a fejlesztések is jobban elérhetik az adott településeket. A kiadványok elsősorban azoknál a települési önkormányzatoknál érhetőek el, amelyekről azok szólnak. Remélem a tájékozódni, beruházni szándékozók eredményesen forgatják majd e sorozat kiadványait.

330 340
Pécsett, 2000. január

Hidy Péter
igazgató
Baranya Megyei Munkaügyi Központ

Tartalomjegyzék

<i>1. Istenkút és környéke rövid jellemzése</i>	<i>4. o.</i>
<i>2. A feltáráshoz alkalmazott módszerek bemutatása</i>	<i>6. o.</i>
<i>3. A térség szociális helyzetének leírása</i>	<i>7. o.</i>
<i>4. Gazdasági információk</i>	<i>15. o.</i>
<i>5. Foglalkoztatási információk</i>	<i>16. o.</i>
<i>6. A környezeti állapotról vonatkozó információk</i>	<i>22. o.</i>
<i>7. A térség erősségei és gyengeségei</i>	<i>25. o.</i>
<i>8. A fejlesztési lehetőségek bemutatása</i>	<i>27. o.</i>

Istenkút immateriális erőforrásai

Probléma-megoldó kapacitás, közösségi identitás és közösségi váltság *30. o.*

Az Istenkúti Közösségért Egyesület erőforrás-térkép programját anyagilag és szakmai együttműködéssel támogatta a Baranya Megyei Munkaügyi Központ, a Független Ökológiai Központ, a Társadalomtudományi Innovációs Központ Kht. és az Együttműködő Családokért és Tantestületekért Alapítvány.

Az adatgyűjtés, az elemzés és a tanulmányok elkészítésének munkájában részt vett: Héra Gábor program-asszisztens, Peták Péter programvezető, Girán János szociológus és Bognárné Erdős Márta mentálhigiénikus, kommunikáció Phd. II. évf.

A tanulmányok szerzői: 1-8-ig Girán János és Peták Péter; Istenkút immateriális erőforrásai - B. Erdős Márta.

Akinek köszönettel tartozunk: Horváth Gergely, Bognár Ferenc, Katona Lajosné, Kapitány Sándorné, Mihalik Gergő, Katona Mónika, Bánkúti Zoltán, Kappéter Ágnes, és a közreműködő 17 interjúalany, a terület lakossága, akik válaszaik révén megtiszteltek bizalmukkal, BMMK Pécsi Kirendeltsége, KSH, Pécs M.J.V. III. sz. Területi Szociális Központ.

A kiadványt szerkesztette: Peták Péter

1. Istenkút és környéke rövid jellemzése

Istenkút Pécs észak-nyugati részén található. A városrész öt völgyből és a közöttük húzódó gerincekből áll. A terület földrajzi körülhatárolására az ad módot, hogy időszakos és állandó felszíni vízfolyásait tekintve egy vízgyűjtő-területet alkot. A lakott völgyek és gerincek útjai az istenkúti katlanban, a terület természetes centrumában találkoznak (itt működött az Istenkúti Általános Művelődési Központ: óvoda, iskola és kultúrház), másik végük az erdőbe fut. Települesszerkezetét tekintve Istenkút öt egytűcs zsáktelepülés együttese. Pécs városának ez a része, mint lakóterület rendkívül fiatal, Magyarürög szőlőhegye századunkban folyamatosan népesült be. Kivétel ez alól Mecsekszentkút, amely a szomszédos, városba olvadt falvakhoz hasonlóan középkori eredetű. Az istenkúti ingatlantulajdonosok kulturális és életmódbeli szempontból renkívüli heterogenitást mutatnak, mely heterogenitás az épített környezetben is kifejeződésre jut. A vizsgált városrészt a szokásos szempontok alapján (infrastruktúra, közmű-ellátottság, szociális helyzet, gazdasági és foglalkoztatási mutatók) hátrányos helyzetű térségnek tekinthetjük. A terület egészére érvényes, hogy az itt élők jelentős része éli otthon, háza körül napjait. A szomszédos területek lakói vagy jellemzően módosabbak, mint az istenkútiak (a belváros felé vezető utak mentén: Bálics, Donátus), vagy lakókörnyezetüket tekintve városiasabb életformát követnek (Magyarürög).

Az önálló gazdasági élettel nem rendelkező, község méretű településrészről városi munkahelyekre járnak dolgozni az itt élő aktív korúak, míg a városból jelentős számú ingatlantulajdonos jár ki telkét művelni. A környéken a népességnyilvántartó adatai szerint 1349 bejelentett lakos van. A területen élő családok létszámát tekintve jellemző a 4-5 tagú háztartás. Az itt élők kor szerinti megoszlása érdekes képet mutat, mivel a területen élők két legjelentősebb korosztálya a fiatalok (14 év alattiak) illetve az idősek (55-60 év feletti) csoportja¹. A területre történő költözésre vonatkozó adatok szerint a hatvanas

¹ Részletesen lásd 3.4 rész!

évek közepétől folyamatosan, évente 3-7 család költözése regisztrálható. Ez a tendencia a kilencvenes évek elejéig tartott, amikor az évenkénti beköltöző családok száma 10 és 14 közé emelkedett. A helyi lakosság kapcsolatairól elmondható, hogy a családok mintegy fele fontosabb kapcsolatait inkább az Istenkúton élőkkel tartja, míg a többiek inkább a város más részeiben élőkkel.

A környéken kizárólag kertes családi házak találhatók. Ezek egy része valamikor présházként, hétvégi házként épült, és a későbbiek során történt lakóházakká való átépítésük. A vizsgált háztartások több mint 70%-a jelenleg is természet - elsősorban saját fogyasztásra - zöldséget, gyümölcsöt. A piacra történő termelés nem jellemző a területre. Ugyanakkor haszonállatot saját fogyasztásra a megkérdezettek mintegy 15%-a tart.

A házak többségében kettő (30%) vagy három (28%) szoba található. Szobaszám tekintetében a legkisebb ház az egy szobás (10%), míg a legnagyobb a kilenc szobás (0,4%).

Komfort fokozat tekintetében a területen található házak több mint 60%-a komfortos, 8%-a félkomfortos és ugyancsak 8 % komfort nélküli.

Közművekkel való ellátottság tekintetében a környék nem mondható jól ellátott területnek, mivel csatorna és vezetékes víz nincs a környéken. Vezetékes gázzal a háztartások valamivel több mint 50%-a rendelkezik, míg a villany minden háztartásba be van kötve.

A hetvenöt éve alapított istenkúti iskola közvetlen vonzáskörzete kb. 260 hektár. A jól lehatárolható kis-vízgyűjtőn elhelyezkedő terület a következő utcákra terjed ki: Mecsekszentkúti út, Rózsahegy dűlő, Kismélyvölgy dűlő, Kismélyvölgy hegyhát dűlő, Nagydaindol u. Nagydaindol hegyhát dűlő, Nagydaindol tető dűlő, Nagydaindol köz dőlő, Szilfa köz, Cserfa köz, Fábíán Béla út, Fábíán Béla köz, Középdaindol hegyhát, Középdaindol köz dűlő, Középdaindoli út, Erdész köz, Bodzás köz, Kisdaindoli út, Sas dűlő, Árok dűlő, Panoráma dűlő, Karvaly dűlő, Abaligeti út.²

² A környezeti állapotra vonatkozó felmérést és vízvédelmi programunkat a

2. A feltáráshoz alkalmazott módszerek bemutatása

2.1. Az adatgyűjtés módszerei

Az adatgyűjtés során két módszert alkalmaztunk: (1) a vizsgált területen élő lakosság általános jellemzőinek és véleményének megismeréséhez az önkitöltős kérdőív módszerét, (2) a terület általános jellemzőinek megismeréséhez, a már más adatbázisokban (pl. KSH, Polgármesteri Hivatal, Kamarák) meglévő adatok másodelemzésének módszerét használtuk.

2.2. A kérdés lebonyolítása

A kérdőíves adatgyűjtés 1999. augusztus 20. és szeptember 10. között zajlott. A kérdőív válaszadókhoz történő eljuttatásának és összegyűjtésének módjával, a minél nagyobb válaszadási hajlandóság elérése érdekében, a személyes megkeresést alkalmaztuk. Ezáltal a megbízottaink segítséget is tudtak nyújtani a kérdőív kitöltéséhez, a minél pontosabb adatszolgáltatást célozva. A legtöbb háztartást legalább két alkalommal megkeresték a kérdezők. A háztartások többszöri felkeresése is a válaszadói hajlandóság fokozása érdekében történt.

A válaszadás során arra kértük a felkeresett családot, hogy a kérdőívben foglalt instrukciók alapján a család (háztartás) minden egyes tagjának adataira vonatkozó részt töltsék ki.

2.3. A minta

A kérdőíves lekérdezés esetén teljes körű mintavétel mellett döntöttünk. Ezáltal kívántuk elérni azt, hogy minden családról (háztartás) rendelkezünk valamiféle információval. Így összesen 419 háztartás megkeresése történt meg. A kérdőív vonatkozó kérdéseire adott válaszok alapján megállapítottuk, hogy a válaszadók egy része nem tartózkodik folyamatosan, életvitelszerűen a területen annak ellenére, hogy állandó lakhelye a vizsgált térségbe van bejelentve³. Azokat a

fentiekén túl a Vizes dűlőben is meg kívánjuk valósítani az IKE keretein belül (ld. 52.o.)

³ Ezt a helyzetet a térség „múltja” magyarázza, mivel a közelmúltig ez a terület elsősorban szőlőskertes, hétvégi kertes övezetként működött. Ebből

válaszadókat, akikről válaszuk alapján egyértelműen kiderült, hogy nem életvitelszerűen tartózkodnak a területen az elemzés további részéből kizártuk, a vélemények és adatok torzulásának elkerülése érdekében. Ezek után 314 értékelhető kérdőív maradt amely, az elemzés alapjául szolgált.

2.4. Az elemzés módszerei

A kérdőívek segítségével összegyűjtött adatokat gyakorisági táblák és kontingencia-táblák elemzésén keresztül, leíró statisztikai megközelítésből vizsgáltuk.

3. A térség szociális helyzetének leírása

3.1. A családok száma

A 2.3 részben leírtak alapján 314 családot tekintettünk a térségben életvitelszerűen letelepedettnek. A 314 család közül 58 család (18,5%) nem közölt adatokat a család összetételére vonatkozóan. Az érvényes adatokat tekintve tehát az alábbiakban 256 család adatait ismertetjük. A 256 család létszám szerinti megoszlását az 1. táblázat adatai tartalmazzák:

1. táblázat

A családok létszám szerinti megoszlása Istenkút és környékén

A család tagjainak száma	A családok száma	A családok aránya
1 fős család	44	14,0%
2 fős család	72	22,9%
3 fős család	55	17,5%
4 fős család	52	16,6%
5 fős család	28	8,9%
6 fős család	3	1,0%
7 fős család	2	0,6%
Összesen	256	81,5%
nem válaszolt	58	18,5%
Együtt	314	100%

fakadóan nem minden tulajdonos tölti itt az év minden részét.

A családok összetételére vonatkozóan (n=256) elmondható, hogy egyedülálló férfi 23 fő (9%), míg egyedülálló nő 21 fő (8%) él a területen. A gyermekek számát tekintve a családon belüli legmagasabb gyermekszám 5 gyermek, amely 2 család (0,8%) esetében fordult elő. Négy gyermekét nevelő házaspár 2 (0,8%), három gyermekét nevelő házaspár 22 (8,6%), kettő gyermekét nevelő házaspár 36 (14%), egy gyermekét nevelő házaspár 35 (13,7%) él a területen. 18 családdal (7%) él együtt legalább egy nagyszülő, valamint 27 olyan család (10,5%) él a területen, ahol csak egy szülő neveli a gyereke(ek)et.

3.2. A családok megélhetési lehetőségei

A vizsgált területen belül gyakorlatilag nincsenek helyi megélhetési források. A lakóterületté váló aprózódó telkeken még nem is olyan régen piacra termelő kert- és szőlőművelési tevékenység mára megszűnt. Az elenyésző mértékű helyi kisipar felvevőpiaca is a területen kívül esik. A megkérdezettek 10%-a vállal különböző rendszerességgel alkalmi munkát, többnyire a helyi építkezéseken vagy egyéb ház körüli, kerti munkák során. Összességében elmondható, hogy a családok megélhetési lehetőségei a területen kívül esnek.

3.3 A szociális ellátó rendszerek megléte, hiánya

A vizsgált terület szociális ellátórendszer tekintetében nem alkot egy olyan önálló egységet, amely saját, vagy sajátos ellátó rendszerrel rendelkezne. Az itt élő családok szociális ellátását Pécs város szociális ellátórendszere biztosítja. Ezen oknál fogva a kérdőív nem tartalmazott a szociális ellátórendszerre vagy annak sajátosságaira vonatkozó kérdéseket, hanem a különböző ellátásokban való részesülésre kérdezett rá. A témához kapcsolódó kérdésekre adott válaszok alapján a következők fogalmazhatók meg: a területen élő családok (n=314) közül 23 (7,3%) részesül gyermekvédelmi támogatásban, 8 (2,5%) rendszeres szociális segélyben, 16 (5%) nem rendszeres szociális segélyben. 6 család (2%) részesül lakásfenntartási támogatásban, és 8 (2,5%) család valamilyen egyéb szociális segélyben, vagy támogatásban. Ezen adatok alapján megállapítható, hogy a vizsgált

terület nem tekinthető szociálisan hátrányos helyzetű lakosok által lakott településrésznek.

A szociális helyzethez kapcsolódóan a családok anyagi helyzetére vonatkozóan is megfogalmaztunk kérdéseket. Részint arra kértük őket, hogy jelöljék be a kérdőívben felsorolt 9 db vagyontárgy közül melyekkel rendelkeznek, illetve a család havi fix kiadást jelentő törlesztéseire kérdeztünk rá.

A vagyontárgyak birtoklására vonatkozó kérdésre 210 család adott választ. Közülük 34 (16,2%) olyan család volt, amely a felsorolt 9 vagyontárgy közül csak eggyel rendelkezik, illetve 2 (1%) olyan család volt aki mind a 9 vagyontárggyal rendelkezik.

A havi törlesztő részletekre vonatkozó kérdésre 284 család válaszolt. Közülük 175 család az, amely a közüzemi számlákon kívül egyáltalán nem törleszt semmiféle tartozást. A többi család esetében az alábbiak szerint alakult a havi törlesztési összegek kategóriáinak megoszlása:

2. táblázat

**A családok havi törlesztőrészlet-kategóriák szerinti megoszlása
Istenkút és környékén**

Havi törlesztőrészlet összeg	A családok száma	A családok aránya
1000-5000 Ft	46	14,6
5000-10000 Ft	24	7,6
10000-20000 Ft	20	6,3
több, mint 20000 Ft	19	6,0
nincs törlesztőrészlete	175	55,7
Összesen	284	90,5
nem válaszolt	30	9,5
Együtt	314	100%

Az adatok alapján elmondható, hogy a vizsgált területen élők közel felének nincs rendszeres havi törlesztése, a közüzemi számlákon kívül. Ez persze nem egyértelműen a jómód jele, mivel előfordulhat az is, hogy azért nincs a családnak törlesztőtörlesztése, mert nem lenne reális tehervállás a családi költségvetés szűkössége miatt. A családok anyagi helyzetének feltárását célzó további kérdés, arra vonatkozott, hogy mely számlák fizetése okozza a legnagyobb gondot a család számára.

3. táblázat

A havi számlák fizetésének problémája az Istenkút és környékén élő családok körében

Közüzemi számla	A családok száma, akiknek a számla fizetése problémát okoz	A családok aránya
gáz	55	17,5
villany	37	11,8
telefon	5	1,6
hiteltörlesztés	3	1,0
albérlési díj	1	0,3
szemétszállítási díj	1	0,3
kábeltévé	1	0,3
mindegyik	8	2,5
nem probléma a törlesztés	5	1,6
Összesen	116	56,9
nem válaszolt	198	63,1
Együtt	314	100%

Ugyan a kérdésre a megkeresettek több mint fele nem válaszolt, de a rendelkezésre álló adatok alapján egyértelmű, hogy a családok többsége számára a gáz- és a villanyszámla fizetése jelenti a legnagyobb gondot.

3.4. A lakosság korösszetétele

A korösszetétel leírásához a lakosságot 9 életkori csoportba soroltuk, amely életkori csoportok ugyan eltérnek a KSH által alkalmazott kategorizálástól, azonban a továbbiakban a munkanélküliséggel kapcsolatos egyéb összefüggések megjelenítéséhez inkább alkalmasak,

mint az említett KSH kategóriák. Istenkút és környéke lakosságának korcsoportok szerinti korösszetételét a 4. táblázat mutatja.

4. táblázat

Istenkút és környékén élők korcsoport szerinti megoszlása

Korcsoport	Fő	%
0-6 év	50	6,7
7-14 év	87	11,7
15-21 év	66	8,9
22-29 év	84	11,3
30-37 év	78	10,5
38-45 év	104	14,0
46-51 év	68	9,2
52-60 év	83	11,2
60 év felett	101	13,6
Összesen	721	97,0
nem válaszolt	22	3,0
Együtt	743	100

A lakosság korösszetételéből (n=721) kiderül, hogy a legnagyobb arányban részint a 38-45 év közötti (14,4%) és a 60 év feletti lakosok (14%) találhatóak. Azonban, ha logikusan összevonjuk a 0-6 évesek és a 7-14 évesek korcsoportját, akkor megállapíthatjuk, hogy az említett két korosztály mellett, az általános iskolás vagy annál fiatalabb korosztály teszi ki az ottlakók jelentős hányadát (19%).

3.5. A lakosság nemek szerinti megoszlása

A vizsgált területen a lakosság nemenkénti megoszlása az alábbiak szerint alakult:

5. táblázat

Istenkút és környékén élők nemek szerinti megoszlása

Nem	Fő	%
férfi	370	49,8
nő	362	48,7
Összesen	732	98,5
nem válaszolt	11	1,5
Együtt	743	100

A következő táblázat a lakosság nemenkénti korösszetételét mutatja (n=718).

6. táblázat

Istenkút és környékén élők korcsoport és nem szerinti megoszlása

Korcsoport	Fő		%	
	férfi	nő	férfi	nő
0-6 év	32	18	4,5	2,5
7-14 év	50	37	7,0	5,2
15-21 év	37	29	5,2	4,0
22-29 év	37	45	5,2	6,3
30-37 év	32	46	4,5	6,4
38-45 év	57	46	7,9	6,4
46-51 év	30	38	4,2	5,3
52-60 év	45	38	6,3	5,3
60 év felett	41	60	5,7	8,4
Összesen	361	357	50,3	49,7

A táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy az 50 év feletti korosztályok esetében a nemenkénti megoszlás hozzávetőlegesen megfelel az országos arányoknak, azonban a 14 év alatti korosztályokban viszonylag magas a férfiak aránya.

3.6. A lakosság iskolai végzettség szerinti megoszlása

A válaszadás során 8 iskolai végzettségi kategóriát említettek a megkérdezettek. Az iskolai végzettségi kategóriák közötti megoszlást a 8. táblázat mutatja. A kategóriák közötti esetleges átfedések elkerülése érdekében „tanuló” kategóriába azokat a válaszadókat soroltuk, akik 18 éven aluliak és jelenleg is akár általános, akár középiskolában tanulók. Tettük ezt annak érdekében, hogy az idősebb korosztályok tagjai között az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők elkülöníthetőek legyenek. A 18 éven aluli korcsoportban külön csoportként említjük azokat a gyerekeket, akik 6 évesek vagy fiatalabbak, mivel ők életkorukból adódóan nem rendelkezhetnek iskolai végzettséggel.

7. táblázat

Istenkút és környékén élők iskolai végzettség szerinti megoszlása

Iskolai végzettség	Fő	%
nem tanköteles korú	50	6,7
tanuló	154	20,7
8 általánosnál kevesebb	8	1,1
8 általános	84	11,3
szakmunkásképző	86	11,6
szakközépiskola	74	10,0
gimnázium	40	5,4
főiskola	60	8,1
egyetem	45	6,1
Összesen	598	80,5
nem válaszolt	145	19,5
Együtt	743	100

A rendelkezésre álló érvényes adatok alapján (n=598) megállapíthatjuk, hogy a térségben a tanulók, illetve leendő tanulók teszik ki a lakosok jelentős részét (34,1%). Továbbá kiderül az is, hogy jelentős a szakképzetlen és a szakmunkás végzettségű lakosság aránya is (29,8%). Ugyanakkor meglepően magas a felsőfokú végzettségűek aránya (17,5%) a vizsgált területen. Amennyiben az iskolai végzettségek kategóriáit összevonjuk, és a szakmunkás, 8 általános, és 8 általánosnál kevesebb kategóriákat „ALACSONY”, a szakközépiskola és gimnázium kategóriákat „KÖZÉP”, a főiskola és egyetem kategóriákat „FELSŐ” kategóriákként kezeljük, úgy az újonnan létrehozott végzettségi kategóriák és korcsoportok összevetése az alábbi táblázatban összegezhető.

8. táblázat

Istenkút és környékén élő felnőttek korcsoport és összevont iskolai végzettségi kategóriák szerinti megoszlása

Korcsoport	Alacsony		Közép		Felső	
	fő	%	fő	%	fő	%
22-29 év	16	4,1	6	1,5	4	1,0
30-37 év	33	8,4	19	4,8	11	2,8
38-45 év	30	7,6	25	6,3	37	9,4
46-51 év	21	5,3	13	3,3	21	5,3
52-60 év	33	8,4	26	6,6	16	4,1
60 év felett	43	10,9	23	5,8	15	3,8
Összesen	176	44,9	112	28,4	104	26,6

A 8. táblázat adatai alapján (n=392)⁴ megállapítható, hogy a vizsgált területen élő felnőttek között legnagyobb arányban a 60 év feletti alacsony végzettségűek (10,9%) illetve a 38-45 év közötti felsőfokú végzettségűek (9,4%) találhatók, míg a legkisebb arányban a 22-29 év közötti felsőfokú (1,0%), és ugyanebben a korcsoportban a középfokú végzettségűek (1,5%) találhatók. Ezeket az adatokat tovább elemeztük, és megnéztük, milyen összefüggés fedezhető fel a vizsgált területre való költözés időpontja, az iskolai végzettség, illetve az életkor között, azaz, mely társadalmi csoport választotta inkább ezt a területet, illetve mely csoport az, amely hosszabb ideje ezen a területen él. Az összevetés eredménye szerint 1981 és 1990 között javarészt az alacsony iskolai végzettségű válaszadók laktak ezen a területen, a középvégzettségűek a nyolcvanas évek elejétől kezdődően folyamatosan költöztek a területre, míg a felsőfokú végzettségűek legnagyobb része 1996 után.

3.7. A lakosság etnikai összetétele

A nemzetiség megállapításához - a kérdőív önkitöltős jellegéből adódóan is - önbesorolásra kértük a válaszadókat, egy nyitott kérdés

⁴ A 7. táblázat adataihoz képest megváltozott elemszám magyarázatát a két változó (iskolai végzettség, és korcsoport) eltérő számú hiányzó értékei adják.

segítségével, azaz nem álltak rendelkezésre előzetesen alkotott válaszkategóriák. A vizsgált területen élők nemzetiségi megoszlását a 9. táblázat adatai mutatják.

9. táblázat

Intenkút és környékén élők nemzetiség szerinti megoszlása

Nemzetiség	Fő	%
horvát	9	1,2
magyar	701	94,5
német	7	0,9
román	10	1,3
szerb	1	0,1
orosz	1	0,1
Összesen	729	98,1
nem válaszolt	14	1,9
Együtt	743	100

A vizsgált terület lakosság nemzetiségi szempontból tulajdonképpen homogénnek mondható. Mint az a 9. táblázat adataiból is kiderül, azok a válaszadók akik magukat nem magyar nemzetiségűnek vallották, mindössze a teljes sokaság (n=729) 3,8%-át teszik ki.

4. Gazdasági információk

A vizsgált területre elsősorban a lakóterületi jelleg jellemző, ezért a helyi gazdasági életnek inkább a hiányáról beszélhetünk. Hivatalos pénzforgalom a vegyesbolton és a panzió kivül gyakorlatilag nem létezik. A helyi vállalkozásokra vonatkozó kamarai információk szerint legális foglalkoztatás területünkön jelenleg egyáltalán nem létezik. A helyi vállalkozó-társadalmat egyrészt az önfoglalkoztatás, a családi vállalkozások, vagy az úgynevezett kényszervállalkozók jelenléte jellemzi, másrészt a helyben bejegyzett, de vállalkozói tevékenységét a város más részein folytató vállalkozók alkotják. Tevékenységi területük szerint - a gyakoriság sorrendjében - a különböző termékeket forgalmazó kis- és nagykereskedelem, a taxi személyszállítás jellemző és hasonló gyakorisággal valamely termék előállításával, gyártással foglalkoznak a helyi székhellyel rendelkező vállalkozások (összesen 40). A helyi gazdasági élet csírájának tekinthetjük az idegenforgalomból,

szobakiadásból, lakásbérbeadásból bevételhez jutó helyi családokat. Számuk pillanatnyilag elenyésző, de úgy tűnik, bevételük tartós és tervezhető, és nincs kiszolgáltatva az autós hegyi versenynek. Ez a helyi természeti és turisztikai erőforrásokra építő ágazat tehát minden bizonnyal további fejlődés elé néz.

A helyi beruházások egyetlen jellemző formája a magánérés építkezés.

5. Foglalkoztatási információk

5.1. A térség foglalkoztatási mutatói

1999. nyarára a terület egyetlen, foglalkoztatási szempontból számottevő intézménye, az Istenkúti Általános Művelődési Központ iskolájának megszüntetésével a KSH-besorolás szerint közepes méretű foglalkoztatóvá vált. A jelenleg foglalkoztatott létszám 11 fő (az öt évvel ezelőtti 52-es alkalmazotti létszám előbb 30-ra csökkent, majd a jelenlegi szinten, úgy tűnik, stagnál.)

5.2. A munkanélküliek száma, összetétele

Az alábbiakban a munkanélküliségi adatok elemzésénél az alapsokaságból kihagytuk azokat a válaszadókat, akinél a munkanélküliségre vonatkozó kérdések az életkorukból adódóan nem értelmezhetőek. Ezek a korcsoportok a 0-6 év, 7-14 év, és a 15-21 éves korcsoport tanulói. Az említett korcsoportok összesen 204 főt tesznek ki, így a munkaügyi adatok esetében az alapsokaság 539 fő.

A 10. táblázat a vizsgált területen életvitelszerűen élő felnőtt lakosság munkaerőpiaci aktivitás szerinti megoszlásának adatait, valamint a tanulók és nem munkaképes korúak adatait tartalmazza.

10. táblázat

Istenkút és környékén élők munkaerőpiaci aktivitás szerinti megoszlása

Munkaerőpiaci aktivitás	Fő	%
nem munkaképes korú	50	6,7
tanuló	154	20,7
aktív munkavállaló	246	33,1
munkanélküli	28	3,7
jövedelempótló támogatást kap	9	1,2
öregségi nyugdíjas	117	15,7
rokkantnyugdíjas	39	5,2
GYES	9	1,2
főállású anya/apa	5	0,7
Összesen	657	88,4
nem válaszolt	86	11,6
Együtt	743	100

Az alábbi táblázatokban részletesen is ismertetjük a vizsgált területen élő a munkanélküliek jellemzőit:

11. táblázat

Istenkút és környékén élő munkanélküliek korcsoport és nem szerinti megoszlása

Korcsoport	Férfi	Nő	Együtt
22-29 év	2	-	2
30-37 év	5	2	7
38-45 év	1	3	4
46-51 év	2	1	3
52-60 év	4	1	5
Összesen	14	7	21 ⁵

Az ismert adatok szerint, legnagyobb számban a 30-37 éves korosztály, tagjai tartoznak a munkanélküliek közé a vizsgált területen. Közülük is elsősorban a szakmunkás végzettségűek teszik ki a jelentősebb hányadot.

⁵ A 10. táblázat adataitól való eltérést a vizsgált változó-kombinációkban a különböző számú hiányzó adat okozza.

5.3. A megváltozott munkaképességű lakosok száma

A vizsgált területen élő megváltozott munkaképességű lakosokra vonatkozó elemzést alapvetően a rokkantnyugdíjas válaszadók adataira támaszkodva végeztük el. Ezek alapján a következő megoszlások mutatkoztak:

12. táblázat

Istenkút és környékén élő megváltozott munkaképességűek körében a megváltozott munkaképesség kezdete nemek szerint

Megváltozott munkaképesség kezdete	Férfi	Nő	Együtt
1976	1	-	1
1981	1	1	2
1986	2	-	2
1990	1	2	3
1991	1	-	1
1992	2	2	4
1993	2	2	2
1994	1	-	1
1995	1	-	1
1996	5	-	5
1997	2	1	3
1998	1	1	1
1999	1	1	2
Összesen	21	10	28 ⁶

Figyelmet érdemlő adat, hogy a megváltozott munkaképességűek nagyobb részénél (23 fő) a munkaképesség változása 1990 után történt. Ez azonban egybecseng az országos tendenciákkal, mivel akkoriban – és a közelmúltig szinte folyamatosan – a munkanélküliség egyik alternatíváját a megváltozott munkaképesség megállapítása jelentette. A vizsgált csoport korcsoportonkénti megoszlásából kiderül, hogy a 46-60 év közötti korosztály körében található a legtöbb megváltozott munkaképességű válaszadó.

⁶ A 10. táblázat adataitól való eltérést a vizsgált változó-kombinációkban a különböző számú hiányzó adat okozza.

13. táblázat

Istenkút és környékén élő megváltozott munkaképességűek korcsoport és iskolai végzettség szerinti megoszlása

Korcsoport	8 általános	szakmunkás	szakközépiskola	gimnázium	főiskola	Együtt
22-29 év	-	-	-	-	-	-
30-37 év	1	2	-	-	-	3
38-45 év	1	1	-	-	-	2
46-51 év	4	5	1	-	1	11
52-60 év	3	4	4	-	-	11
60 év felett	-	-	-	1	-	1
Összesen	9	12	5	1	1	28

Az iskolai végzettség közötti megoszlások is az eddig leírtakat támaszthatják alá, mivel jól látszik, hogy megváltozott munkaképességűek zöme legfeljebb középvégzettségű, és a 46 éven felüliek korcsoportjába tartozik.

5.4. A pályakezdő lakosok száma

A vizsgált területen élő aktív munkavállalók közül azokat tekintettük pályakezdőnek, akik első munkába állásának dátuma 1999. Ennek megfelelően a pályakezdők különböző jellemzők szerinti megoszlása az alábbiak szerint alakult:

14. táblázat

Istenkút és környékén élő pályakezdők korcsoport és nem szerinti megoszlása

Korcsoport	Férfi	Nő	Együtt
15-21 év	6	2	8
22-29 év	1	1	2
Összesen	7	3	10

15. táblázat

Istenkút és környékén élő pályakezdekők korcsoport és iskolai végzettség szerinti megoszlása

Korcsoport	szakmunkás	szakközépiskola	gimnázium	főiskola	egyetem	Együtt
15-21 év	5	3	-	-	-	8
22-29 év	1	-	-	-	1	2
Összesen	6	3	-	-	1	10

5.5. A térségben élő tartós munkanélküliek száma

A tartós munkanélküliséggel kapcsolatban az alábbi adatok alapján megállapíthatjuk, hogy nem jelenik meg jelentős mértékben a vizsgált területen, azonban tulajdonképpen a munkanélküliség megjelenése óta jelen van a térségben.

16. táblázat

Istenkút és környékén élő munkanélküliek megoszlása nemek és a munkanélküliség kezdetének ideje szerint

Korcsoport	Férfi	Nő	Együtt
1991	1	-	1
1993	1	1	2
1995	2	2	4
1996	1	1	2
1997	4	-	4
1998	1	3	4
1999	7	4	11
Összesen	17	11	28

A fenti táblázat alapján jól megfigyelhető, hogy a két évnél hosszabb ideje tartó munkanélküliség nagyobb arányban érinti a férfi munkavállalókat, mint a nőket. A munkanélküliek több, mint fele tartósan munkanélküli.

17. táblázat

Istenkút és környékén élő munkanélküliek megoszlása iskolai végzettség és a munkanélküliség kezdetének ideje szerint

Év	8 általános	szakmunkás	szakközépiskola	gimnázium	főiskola	Együtt
1991	1	-	-	-	-	1
1993	-	2	-	-	-	2
1995	-	2	-	1	1	4
1996	-	2	-	-	-	2
1997	-	3	1	-	-	4
1998	-	3	-	1	-	4
1999	-	4	3	2	2	11
Összesen	1	16	4	3	3	28

A vizsgált területen élő munkanélküliek jelentős része az 1999-es évben vált munkanélkülivé. Ebben az évben a munkanélküliség csaknem minden végzettségi kategóriában megtalálható. Ugyanakkor a tartós munkanélküliség leginkább a szakmunkás végzettségűek körében a legnagyobb. Ennek természetesen oka lehet az is, hogy a területen élő munkavállalók legnagyobb hányadát a szakmunkás végzettségűek teszik ki. Mindenképpen említést érdemel a felsőfokú végzettségű munkanélküliek jelenléte. Igaz ugyan, hogy a 3. részben foglaltak szerint a vizsgált térség lakosságán belül az országos átlaghoz képest magasabb arányban élnek felsőfokú végzettségűek, azonban ezen csoportban a munkanélküliség országos szinten elenyésző.

5.6. A munkavállalás nehézségei és a munkára való hajlandóság

A munkanélküliség főbb okai nem különböznek a város egészére jellemző helyzettől. A munkavállalást nehezíti ezen felül a várostól való nagy távolság (ebben nemcsak a tömegközlekedés nehézségei játszanak szerepet, hanem a terület adottságaiból fakadó időrabló gyalogos közlekedés is), és az aktív lakosságra jutó relatív magas gyerekszám is elhelyezkedési nehézséget jelent. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy a helyi lakosság felének a vizsgált területen belül vannak a fontosabb kapcsolatai, vagyis a város más részein kevésbé otthonosan mozog, akkor megállapíthatjuk, hogy a munkára való hajlandóság a területen belüli munkalehetőségek esetében könnyen növelhető.

6. A környezeti állapotra vonatkozó információk

A környezeti állapot vizsgálata során a háztartások körében három fontosabb területet vizsgáltunk: (1) vízfelhasználás, vízigény kielégítése (2) szennyvízkezelés, (3) hulladékkezelés. A továbbiakban ezen három téma mentén elemezzük az Istenkúton és környékén élő háztartások tagjai által a témával kapcsolatban megfogalmazott véleményeit. Tesszük ezt azon okból, mivel a terület „vonzerejeként”, a beköltözések motivációjaként a tiszta levegő, zöldövezet, egészséges környezet kerültek említésre.

6.1. Vízfelhasználás

A háztartások jelentős része problémaként említette a vezetékes víz hiányát, ugyanis a vizsgált terület csak egy kisebb része rendelkezik vezetékes ivóvízzel. A 18. táblázat a különféle ivóvízigény-kielégítési módzatokra vonatkozó adatokat tartalmazza.

18. táblázat

Istenkút és környékén élők ivóvízigény kielégítési módjai

Ivóvízigény kielégítésének módja	Családok száma	%
vezetékes ivóvíz	18	5,7
ásott/fürt kút	102	32,4
vízartállyal rendelkezik	11	3,5
naponta hozza a vizet	140	44,4
egyéb	9	3,1
Összesen	280	89,2
nem válaszolt	34	10,8
Együtt	314	100

Ahogy az a táblázat adataiból is kiderül, a vizsgált területen élő családok közel fele (44,4%) naponta szállítja az ivóvizet otthonába, míg a másik jelentős csoport (32,4%) saját fűrt, vagy ásott kútjának vizéből oldja meg ezt a problémát. Az ivóvízigény kielégítésén kívül is jelentkezik egyéb más háztartáson belüli vízigény. A válaszok alapján megfogalmazható, hogy ezek az igények azoknál a háztartásoknál, ahol rendelkeznek fűrt vagy ásott kúttal – a vízminőségtől függetlenül – a

kütvízet használják mindenfajta vízigény kielégítésére. Ahol nem rendelkeznek sem vezetékes, sem kútvízzel, ott a nem ivóvíz minőségű vízigények kielégítésére a házak udvarában található ciszterna vizét használják. Ilyen vízigények a következők voltak: mosás, fürdés, mosogatás, takarítás, öntözés. A vízigényhez kapcsolódó legnagyobb teherként, vagy problémaként a következőket említették⁷: vezetékes víz hiánya, a kutak vizének minősége, kutak fertőtlenítése, magas villanszámla, szivattyú meghibásodása, kút kiszáradása, ivóvíz szállítás.

6.2. Szennyvízkezelés

A szennyvízkezeléssel kapcsolatos problémák is több alkalommal megjelentek a lakóterületet érintő „egyéb” problémákra történő rákérdezések során. Az általános problémák között a csatornázás hiányát, illetve az ezáltal kialakult „áldatlan állapotokat” említették a válaszadók. Ez utóbbin a kertbe, vagy a csapadékelvezető árokba vezetett szennyvíz kellemetlen szagát értették. A célzottan a szennyvízkezelésre irányuló kérdésekre adott válaszokból képet kaphatunk a vizsgált terület szennyvízkezelési módozatairól. A 19. táblázat adatai erről szolgálnak információval.

19. táblázat

Istenkút és környékén élők szennyvízkezelési módozatai

Szennyvízkezelés módozatai	Családok száma	%
szennyvíztárolóba gyűjti és elszállíttatja	116	36,8
derítőbe gyűjti és elszállíttatja	51	16,2
derítőbe gyűjti (ülepítő, emésztőgödör)	19	6,0
kiönti a kertbe	7	2,2
kerti WC-t használ	4	1,3
WC: szennyvíztárolóba, az		

⁷ Az említés gyakoriságának megfelelő sorrendben.

egyéb szennyvizet kiengedi [kertbe, utcára]	6	1,9
WC: derítőbe, az egyéb szennyvizet kiengedi [kertbe, utcára]	3	1,0
nincs szennyvíz	5	1,6
szennyvíztároló kifolyóval	2	0,6
csatorna	11	3,5
Összesen	223	71,1
nem válaszolt	91	28,9
Együtt	314	100

A fenti adatok alátámasztják a szennyvízkezeléssel kapcsolatos negatív véleményeket, ugyanis, ahogy az adatokból kiderül, a válaszadó családok csaknem 10%-a a háztartásban keletkezett szennyvizet teljes egészében vagy részben a ház kertjébe vagy valamilyen közterületre vezeti ki! Ez a helyzet mind közegészségügyi, mind a „mindennapi komfortérzet” szempontjából számos kívánnivalót hagy maga után, és egyben csökkenti is a környezet vonzerejét, „piacképességét”.

6.3. Hulladékkezelés

A hulladékkezelés kérdésének alaposabb vizsgálatát a szemétszállítás problematikus volta indokolta. Az ide vonatkozó kérdésblokk elején a hulladékkezelés mikéntjére kérdeztünk rá: A háztartások⁸ 21,2% szelektíven, míg 64,8%-a nem szelektíven gyűjti a háztartás körül keletkező hulladékot.

Mindkét előbbieken említett válaszadói csoport tagjai között akadnak olyanok, akik a nem háztartási hulladék egy részét zárt térben (25%) és/vagy nyitott térben (17,5%) elégetik, illetve komposztálják (26%). A következő nem háztartási hulladékokat égetik el zárt térben⁹: fahulladék (17,1%)¹⁰, szőlővessző, fű, növényi eredetű hulladékok, papír,

⁸ 14% nem válaszolt.

⁹ Az említés gyakoriságának megfelelő sorrendben.

¹⁰ A többi hulladékfajta 1%-os említési gyakorisággal szerepelt. A családok 80%-a nem válaszolt a kérdésre.

szerves anyagok, műanyagok, éghető hulladékok. A következő nem háztartási hulladékokat égetik el nem zárt térben: fahulladék (11,4%)¹¹, széna, avar, szőlővessző, levelek. A válaszadók a következő nem háztartási hulladékokat komposztálják: fű (4,4%), fahulladék (2,0%), gaz (1,6%)¹², levelek, növényi eredetű hulladékok.

A környezeti állapotra vonatkozó kérdések végén arra kértük a válaszadókat, hogy fogalmazzák meg a lakókörnyezetükkel kapcsolatos problémákat. A következő problémákat említették¹³: a szennyvíz utcára, patakba, vagy vízelvezető árokba való vezetése (18%), közterületen való személtlerakás, a hulladéklerakók hiánya miatt (7,9%), a csapadékelvezetés hiánya (7%), szabadban történő égetés (4%), szennyvízcsatorna hiánya (3%).

A válaszadó kertművelők közel 40%-a használ valamilyen növényvédőszer-t.

7. A térség erősségei és gyengeségei

A térség humán erőforrásait tekintve erősségként említhetjük az itt élő lakosság körében igen jelentős arányban megjelenő értelmiséget, a helyi szakmunkásréteget, és a szőlő és gyümölcsöskert művelők tapasztalatait.

A térség erősségei közé tartozik még az a vonzerő, ami a kilencvenes évek elejétől megjelenő beköltözéseket motiválta. Meghatározóan két motivációt említettek: a zöldövezet – és ezen belül a jó levegő – előnyei és az olcsó telekár. Számos válaszadó összekapcsolta ezt a két tényezőt és ezzel indokolta az ideköltözést. Az ideköltöző családok legnagyobb részben Kertvárosból, a belvárosból, és a környékbeli falvakból települtek be.

¹¹ A többi hulladékfajta 1%-os említési gyakorisággal szerepelt. A családok 80%-a nem válaszolt a kérdésre.

¹² A többi hulladékfajta 1%-os említési gyakorisággal szerepelt. A családok 80%-a nem válaszolt a kérdésre.

¹³ Az említés gyakoriságának megfelelő sorrendben.

A közüzemi szolgáltatásokkal való ellátottság terén jelentős gyengeséggént jelenik meg a csatornázás és a vezetékes víz hiánya.

További gyengéset jelentenek a közlekedéssel járó problémák. A megkérdezettek naponta átlagosan egy órát töltenek munkába járással, ahol a legkevesebb idő 10 perc és a leghosszabb idő 180 perc. A gyermek iskolába kíséréssel átlagosan 53 percet töltenek az itt élők, ahol a legkevesebb idő 15 perc, míg a leghosszabb idő 120 perc. Ezek az időterhelések természetesen átfedhetik egymást, de csak részben. A területen élők közlekedésük során 65%-ban tömegközlekedési eszközt, 35%-ban saját vagy szolgálati gépkocsit használnak.

A terület gyengeségeivel kapcsolatban megkérdeztük, hogy mit tartanak a legnagyobb problémának az Istenkúton töltött mindennapok során. Az említett problémák két csoportra oszthatók: (1) közlekedési helyzethez kapcsolódó problémák, (2) általános problémák.

A közlekedési helyzethez kapcsolódó problémák között leggyakrabban a következőket említették¹⁴: a buszok ritkán járnak, az útburkolatok rossz állapota, a téli időszakban a buszok nem járnak fel a fordulóig, a völgyek közötti rossz közlekedés, este ritkán járnak a buszok, nincs járda, távol vannak a buszmegállók, illetve az utóbbi időben megnőtt a forgalom.

Az általános problémák között az előbbieken leírt problémák említése ismételten megtörténik, továbbá kiegészül a következőkkel¹⁵: a vezetékes víz hiánya, a szennyvíz az utcán folyik, az iskola megszűntetése, a csapadékelvezető árkok nincsenek rendben tartva, fertőzöttek a kútvizetek, a fűlkés telefonok sokszor nem működnek, a téli hókotrás hiánya, drága és ellátatlan a helyi bolt, a szemétszállítás megoldatlansága, orvosi rendelő hiánya.

¹⁴ Az említés gyakoriságának megfelelő sorrendben.

¹⁵ Az említés gyakoriságának megfelelő sorrendben.

8. A fejlesztési lehetőségek bemutatása

A gazdasági élet szempontjából komoly erőforrások egész sorát vehetjük számba a területen, de összességében elmondható, hogy ezek jelenleg nem, vagy csak éppen megfigyelhető mértékben találkoznak össze. Természetesen ez az állítás csak bizonyos megszorításokkal érvényes. Tisztáznunk kell, hogy mit értünk helyi erőforrás alatt. Ahhoz, hogy ezeket teljes gazdagságukban feltárhassuk, át kell lépniünk azon a korlátozó erőforrás-értelmezésen, amely az uralkodó európai és amerikai gazdasági rendszer sajátja. Nyilvánvaló, hogy a helyi fejlesztés szempontjából nem a maximális profitráta, nem a tömegtermelés biztosítása és nem a világméretű szerveződés az alapvető célkitűzés. A helyi erőforrások a helyi fejlesztés lehetőségét teremtik meg, de csak az erőforrás, amit annak becsülnek. Vagyis a fenti állítás fordítva is igaz, a helyi lakosság által és annak számára programozott helyi fejlesztés újabb és újabb erőforrások felfedezéséhez, a szükséges fizikai és emberi erőforrások bővítéséhez vezet, termelékeny viszonyt teremt a lakosság és környezete között.

Ha a helyi erőforrásokat ilyen szemlélet szerint vesszük számba - a helyi fejlesztési lehetőségek nézőpontjából - akkor egy csapásra erőforrássá minősülnek át olyan, korábban a gyengeségekhez sorolt tények is, mint az infrastruktúra elmaradottsága (szennyvíz-kérdés, ivóvíz-hiány, rossz állapotú úthálózat, az esővíz-elvezetés problémái, a gyalogos közlekedés megoldatlansága az autóutak mentén és a völgyek és gerincek közötti közlekedésben, a parkolóhiány stb.), a helyi társadalom kettészakadása (a vagyoni helyzet, az életmód, a beköltözés ideje és a városi vagy inkább helyi kapcsolatok szerinti).

Az elkerülhetetlen helyi fejlesztés (például az infrastruktúra területén) módot adhat arra, hogy rásegítsen olyan pénzben nem kifejezhető pozitívumok megerősítésére, mint a táj szépsége, a jó levegő, az erdő közelsége, a turisztikai értékek, a bővizű karsztforrások jelenléte, és ugyanakkor a helybeliek anyagi megerősödését, életminőségének javulását is előidézhetheti. Mindehhez nem kell más, csak össze kell tudni kapcsolni az infrastruktúra fejlesztéséhez szükséges elsősorban külső anyagi forrásokat a helyiek tapasztalatával, tudásával, munkaerő- és teherszállító-kapacitásával, azaz meg kell akadályozni azt, hogy az

infrastruktúra elkerülhetetlen fejlesztéséhez kizárólag külső erőforrásokat vegyenek igénybe, ami a beruházás anyagi forrásainak azonnali kiáramlását jelentené.

Hasonlóképpen, az egyre gyorsuló ütemű beköltözések az épületek értékén túli helyi gazdasági szerepet is betölthetnének, ha az építkező családok privát anyagi forrásai - helyi kapcsolatok híján - nem külső (városi) cégeknek hoznának bevételt. A helyi középkorú, nagy tapasztalatú szakmunkás-réteg, amelynek összeszokott tagjai képesek egy komplett és igényes, a helyi terepviszonyokhoz alkalmazkodó családi házat kívül-belül, a szigeteléstől a gépészetten át a lakberendezésig és a kerti támfalazásig kivitelezni, többnyire nincsenek jelen szervezett munkacsoportokként, pedig a közösség minőségi garanciát jelent a vállalkozóra nézve.

A helyi fejlesztés alapfeltétele tehát, a helyi információáramlás, a helyi nyilvánosság megteremtése, a terület jövőjéről folytatott széleskörű diskurzus elindítása. Mindez katalizálhatja a potenciális belső erőforrások (erős szomszédsági kapcsolatok, kaláka jellegű, viszontszívességi alapon működő együttműködések) fölszabadítását, a külső és belső erőforrások összekapcsolódását és előidézheti a jelenleg alig csordogáló anyagi források helyben maradását.

A szomszédos völgyek közötti kommunikáció kiszélesítésével további lehetőségként merülhet fel a gyermekeiket nevelő anyák bedolgozói jellegű kézműves tevékenységének elősegítése, az előállított termékek szövetkezeti értékesítésének megszervezésével, vagy a helyi szőlő és gyümölcsstermés hasonló rendszerű feldolgozása (aszalása, csomagolása), gyógynövények gyűjtése és feldolgozása, vagy általában a kis költségigényű, de sok munkát jelentő termékek előállításában rejlő lehetőségek kiaknázása a forrásvíz-palackozástól a hegyoldalokban végzett kézi földmunkáig.

A közösségi erőforrások fölszabadításával nemcsak a közös problémák tudatosítása és a megoldási lehetőségek megfogalmazása, majd esetleges megoldása vihető végbe, hanem egyéb, helyben jelenleg ki-elégítetlen igények mentén szervezett szolgáltató rendszerek kiépítésére is nyílnak módok.

Ez az ismert demográfiai adatok alapján elsősorban az egyedül élő öregek ellátását, valamint a gyermekes családoknak szervezett prog-

ramokat jelentheti (amelyre ráépülhet a vendégszobák számának bővítésével és családi vendéglátó-egységek kiépülésével megvalósuló családi turizmus is).

A háztartások energiaszükségletének kielégítésében is szerepe lehet az együttműködésnek. Nemcsak a tüzifa beszerzése, szállítása és feldolgozása terén, hanem kisebb, közös napkollektor-rendszerek kiépítésében is (akár a gerincek és völgyek közötti kapcsolatként létrehozható közös öntözőrendszerrel párosítva). Ha a városszéli zöldövezeti jelleg, mint a mindenkori beköltözéseket elsősorban motiváló értéket ismerjük el, akkor a környezetvédelmi szempontoknak prioritást kell kapniuk a terület fejlesztésében. A viszonylag alacsony népsűrűség, a terület beépíthetőségének fizikai korlátai, a tömegközlekedés jelenléte és a teraszos földművelés a városi ökotópiák helyi megvalósításának reményével kecsegtetnek.

ISTENKÚT IMMATERIÁLIS ERŐFORRÁSAI

Probléma-megoldó kapacitás, közösségi identitás és közösségi válság

A terület erőforrásainak számbavételekor szólnunk kell magáról a *közösségről*, mint immateriális erőforrásról; a közösséget megszervező, létrehozó és fenntartó erőkről. Azt, hogy a közösség erőforrásként működik a benne élők, illetve a hozzá kapcsolódók számára is, több tudományterület: a szociálpszichológia, a mentálhigiéné, a magatartásbiológia számos megállapítása igazolta. A magatartásbiológia fogalomkészletét használva: „Minél szorosabb és hosszabb életű egy társas viszony, annál inkább idő- és költségigényesebb kialakításuk, fenntartásuk, és *annál nagyobb hasznot biztosítanak* a résztvevők számára.” (Tóth P., 1999)

Az egyéni válsághelyzetek kezelésében, a kreatív, előreivó megoldások kimunkálásakor egyebek mellett az egyik kulcsfontosságú tényező a bajba jutott ember számára a *társas támogatottság* mértéke, a környezet segítő potenciáljának elérhetősége. (Telkes, 1997) *A munkanélkülivé válás* egyszerre jelent *pszichológiai és szociális krízist* az érintett, illetve családja számára. (Csürke, 1999) Nem közömbös tehát, hogy milyen *közösségi erőforrások* állnak rendelkezésére. Mivel a közösség fogalmát eléggé eltérő értelemben használják, szükséges pontosan definiálni, hogy a továbbiakban mit értünk alatta. Hankiss (1983) nyomán itt a közösség olyan csoportot jelent, ahol a tagokat *közös érdekek, közös célok, közös értékrend* és ezek meglétének tudata - a „*mi-tudat*” - kapcsolja egymáshoz. Habermas gondolata az előbb felsorolt elemekből építkező közösségi identitásra is vonatkozatható: „Egy társadalom valamilyen módon létrehozza saját identitását, és saját teljesítményének köszönheti, ha nem veszíti el azt.” (Habermas, 1994)

A fentiek szerint definiált közösségek nemcsak az egyén, hanem a társadalom számára is nélkülözhetetlenek, mert integratív és fejlesztő erőt képviselnek. Funkcionálisan autonóm alrendszerként ugyan kívülről történő irányításuk bonyolultabb lehet, de éppen nagyobb komplexitásuknál fogva magasabb szinten, következőképpen *hatékonyabban* kezelik az egyének, a csoportok problémáit. (Hankiss, 1983; Horányi, 1999)

Egy ilyen természetű erőforrás vizsgálata pusztán kérdőíves módszerrel nem oldható meg, mert az *eltérő minőségű* információkon van a hangsúly - mennyiségi mutatók helyett tehát inkább a kvalitatív elemzés kerül előtérbe.

Az istenkúti közösség identitás-komponenseiről, s az ezzel szoros kapcsolatban levő, a terület iskolájának bezárása révén indukált válságról részben történeti adatok összegyűjtése, illetve megfigyelések, részben pedig a közösség tagjaival készített félig strukturált interjúk fenomenográfiai (Fülöp,1999) megközelítéssel végzett elemzése nyomán bontakozott ki az a kép, amelyet itt részletesen bemutatunk. Mindez tehát az erőforrás-térképhez készült kérdőíves felmérést kiegészítő, az értelmezést segítő többlet-tudást jelent. Az interjúzással kapcsolatos részletekről, az elemzés táblázatba foglalt eredményeiről a későbbiekben bővebben lesz szó, egyes relevánsnak ítélt szövegrészleteket azonban - a mélyebb megértést elősegítve - a szövegben másutt is közlünk. Az idézetek név nélkül, v/n = válaszadó/sorszám jelöléssel szerepelnek.

Az istenkúti lakóközösség mindennapi életfeltételeiről, magáról a lakókörnyezetről a kérdőíves vizsgálat eredményei, valamint a bevezető írás alapján tájékozódhat az olvasó: ide csupán annyi kiegészítés kívánkozik, hogy az istenkúti közösség életében, szokásainak kialakulásában, megőrzött hagyományai és „mítoszai” terén meghatározó szerepet játszik a fentiekben bemutatott környezete, az ehhez való alkalmazkodás.(Steward,1997) Mindamellet kiemelnénk egy lényeges pontot: a terület völgyei között nincs összekötő úthálózat, ami a lakosok *kommunikációs lehetőségeit, a közösségszerveződést* is behatárolja.

Mivel Istenkút válságának kapcsán előtérbe kerültek a közösség identitását meghatározó elemek - eredetmítosz, nevek, történetiség, szimbólumok, másság, saját értékek, normák, kapcsolatok, célok és jövőkép - ezért nemcsak térben, hanem időben, a jelentős történeti vonatkozásokat kiemelve is orientálódnunk kell. A következő kronológia segít a fontosabb események követésében:

Kronológia

1241-42: A tatárjárás korából származó legenda szerint Istenkút első telepesei - a tatár üldözők elől menekülő túlélők. A néphit szerint a névadó forrás felfakadása.

1925: A nyilvános iskola megalapítása. Istenkút írott történetének kezdetei.

1974: Az iskola rekonstrukciója. Az Istenkúti Általános Művelődési Központ: korszerű, 140 fős iskola, óvoda és művelődési ház kialakítása. A közösség és az iskola virágkora.

1986-tól: A fejlesztéseket előmozdító iskolaigazgató nyugdíjba vonul, sorozatos igazgató-váltások következnek. Az első válság - megoldási kísérletek. Fluktuáció az iskola tanári karában.

1980-as évek vége, 1990 eleje: A bányák bezárását, a délszláv háborút követően a térség gazdasági problémákkal küzd. Az iskola további fejlesztése, felújítása a gazdasági nehézségek nyomán elmarad: továbbra is csak 6 tanteremmel, régi felszereltséggel tud működni. A turistaház (kulcsosház) megszüntetik.

1990: A lakosok száma a KSH adatai szerint 950 körül van.

1991: A vezetékes víz- és csatornahálózat hiánya miatt vérhasjárvány Istenkúton. Ezt követően kap a völgyek lábánál fekvő ÁMK vezetékes vizet.

1995 tele: A helyi önkormányzat az Istenkúti ÁMK bezárását tervezi.

1995-99: közösségi harc külső támogatók bevonásával az iskoláért.

1997: Az Istenkúti ÁMK önállósága megszűnik: telephelyként csatolják egy tőle 6 km-re fekvő általános iskolához. Ez a lépés része a Pécs városában zajló közoktatást érintő átszervezésnek.

1997: Az Istenkúti Közösségért Egyesület (továbbiakban: IKE) nevű civil szervezet megalakulása az iskola és a tágabb értelemben vett közösségi érdekek védelmében.

1998 nyara: A helyi önkormányzat vízvezeték- és csatornahálózat kiépítését tervezi. Megkezdődik a közműtársulás szervezése.

1999 tavasza: Bizonytalan időre elhalasztják a vízvezeték- és csatornahálózat kiépítését

1999 március 18: A város Közoktatási Bizottságának javaslatáról tájékoztat a helyi lap: ennek értelmében az Istenkúti Általános Iskola

egy évet kap a felkészülésre, hogy működését alapítványi formában folytathassa.

1999 március 18-áról 19-ére virradó éjjel: a Közgyűlés határozatot hoz a már csak telephelyként működő iskola megszüntetéséről. A 140 főre tervezett és engedélyezett, a sajtóban 400 főként aposztrófált iskola ekkor még mindig kb. 85%-os kihasználtsággal működött.

1999 június - november: Az IKE felmérést - erőforrás-térképet - készít a területről. A lakosok száma erre az évre kb. 1400-ra nőtt. (A bevándorlásokról ld. Girán János munkáját.)

Identitás-komponensek - a „mi-tudat”. Értékek. Közösségi kapcsolatok

„Eredetmítosz”, etimológia

A településrész története a néphagyomány szerint a tatárjárással kezdődött. A *túlélők* menekültek a városból az itteni erdőbe, a legenda szerint tizenhat napig bolyongtak étlen-szomjan. Aszály volt, az ismert forrásokat a tatár birtokolta. Végül Isten az itt élő Antal remete és a nép fohászait meghallgatva vizet fakasztott egy sziklából. Ez a forrás lett *Istenkút*, amely után a településrészt a ma itt élők gyakran nevezik. Ez a legenda természetesen már a keresztény változat, részben ma is ismerik, a helyi óvodában meseként mondják el a gyerekeknek. A forrás szakralitásának eredete valószínűleg a sámánizmus rítusaiban keresendő: a sámánok mindig források közelében próbáltak kapcsolatot teremteni a szellemvilággal a transzcendens tudás megszerzésének reményében.

A területre gyakran utalnak az öt közül három völgy - a Daindokok - megnevezésével is. A név etimológiái a következők: a rác (szerb) eredetű szó jelentése egyesek szerint „*távoli völgy*” (Daljin dol), egy másik elképzelés szerint „*martalócok völgye*” (Dahijin dol). Ezek tudományos etimológiának tekinthetők. A néphit német eredetű szónak tartja (Dein Thal), amelynek jelentése: „*a te völgyed*” (Tóth, I., 1981). A későbbiekben megkíséreljük bemutatni, hogy bár ezek az etimológiák, valamint a helyi legenda inkább csak rejtett tudásként él, a lakóközösség és a városvezetés között kialakult konfliktusban a jelentéselemek újraformálódva továbbélnek, hatnak.

Vízszimbolika

A közösséget összetartó rejtett tudáshoz tartozik az etimológián túl a hely erőteljes vízszimbolikája, amelyet a naiv eredetmítosz is tükröz. Ezt egészíti ki a mindennapokban megmutatkozó, a relatív vízhiány által okozott problémamegoldó kommunikáció (Horányi,1999), amely a szomszédsági közösség (neighbourhood community) egyik legfontosabb szervezője.

A víz, mint elem, egyértelműen Jung-i értelemben vett archetípusnak tekintendő, mivel a kollektív tudattalan univerzális struktúráját jeleníti meg. Mi kapcsolódik ehhez itt specifikusan? A víz a változás, az átmenet, és ezeket az átmeneteket, pl. a fejlődési kríziseket kísérő beavatási szertartások szimbóluma. (Turner,1997) Az átalakulásból következik kettős arculata: megjelenik pusztító, halált hozó erőként, mint az örvény, vagy a sodró hullámok, de újjászületést is hozhat (forrás képében). Archetipikus sajátosságainál fogva természetesen magyar vonatkozásokat is felfedezhetünk: a már említett sámánizmus szertartásaiban, a népmesék élesztővizében, stb.

A fentiekből az is nyilvánvaló, hogy a víz kitűnően alkalmas a krízis szimbolikus megjelenítésére, amint a szakirodalomban is szokás annak „örvény-természetéről” beszélni. Ezek a kettős - destruktív-konstruktív - jelentések Istenkútra vonatkoztatva a következőképpen jelennek meg:

A forrás, amely a sámánizmusban a transzcendens tudás forrása, a transzcendens vonások megtartásával csodás, életet adó, a pogány tatárokkal szemben túlélést biztosító vízzé válik, amely egyben a keresztység szentségét is jelképezi. Az iskola megalapításának, - a tudás, a felkészültségek most már mindennapibb formái megszerzésének - előfeltétele, mivel évtizedeken keresztül ivóvízként szolgál az istenkúti gyermekek számára. Nitráttal való erős szennyezettsége miatt jelenleg ihatatlan terhes nők és csecsemők számára, azaz éppen a túlélést akadályozza. Ebben a helyzetben a vezetékes víz- és csatornahálózat kiépítése (ld. kronológia) a mindennapi gondok megoldásán túl a közösséget rejtett szimbólumain keresztül is megerősítette volna, egyzersmind lehetővé téve a városhoz való eleven kapcsolódást. A terv elhalasztása konkrét és szimbolikus deprivációs aktusként koncipiálható.

A közösséget szervező vízzel kapcsolatos tevékenységek:

Mivel az Istenkúti forrás vize nitráttal szennyezett, - ahogyan a terület vízkészleteinek jelentős része -, az itteni lakosok közül többen a mellette lévő iható vizű közkútról hordják nap mint nap a vizet. A figyelmeztető tábla ellenére a forrás vizét is isszák még, és hordják haza. Az egyik interjúalany (v9) szavaival: „Aki itt nevelődött, meg ezt itta, azért hozzá van szokva...jó, fertőzöttebb sokkal, mint régen volt...én az istenkúti vizet még mindig szívesebben megiszom...” Más, saját kútjáról (v12) : „Elég öregek is vagyunk ahhoz, hogy kevesebb a veszély”. A kút a találkozások egyik színtere, egy másik interjúalany (v5) a közösségi kapcsolatokról szólva azokat a víz segítségével jeleníti meg: „ahogy a vizek összefolynak, ez (a közösségi kapcsolatok) is így folyt össze” (az iskolánál).

A víz a családok közötti kapcsolat egyik eleme, a megszerzésével kapcsolatos tudás a mindennapi kommunikáció tárgya, a feltehető kérdések köre nagyjából a következő:

- ha a saját kút valami miatt nem működik, ki ad vizet;
- vélhetően kinek a kútja alkalmas arra, hogy a gyerek is ihasson belőle;
- hogyan kell megjavítani a „lengyelpiacos” bűvárszivattyút;
- kinek a kocsija alkalmas arra, hogy télen eljuthassanak a közkútig;
- ki mennyit bír el gyalog, ha muszáj stb.

Természetesen a vízműtársulás szervezése során (ld. kronológia) ezek a kapcsolatok egy magasabb, szervezettebb szinten kezdtek megjelenni, az 1999 tavaszán az iskola kapcsán összehívott közösségi fórumon ez a téma kapott vezető szerepet. Talán azért is, mivel az erőteljes vízszimbolika - ahogy erre már utaltunk - nemcsak a „törzsi eredet-mítoszhoz” kötődik, hanem a közösség peremhelyzetének, az átalakulás cseppfolyósságának, a krízisnek is a jelképe. A víz hiányával kapcsolatos mindennapi problémákról v4 a következőket mondja:

„Inni elvben nem lehetne (a saját kutakból), de isznak belőle, mert hol a legközelebbi víz, ugye itt lenn az iskolánál, most már az iskola sem működik, és akkor mégis el kell jönni...fönn van egy tartály, de télen befagy.”

A volt iskola mint közösség-szervező erő

A víz mellett a másik fontos, konkrét és szimbolikus közösség-szervező erő az 1999-ben bezárt iskola volt. A mentálhigiéné területén közhelynek számít, hogy egy falusi vagy peremkerületi közösség összetartója, szervezője éppen az *iskola*, ahol a pedagógusok az ún. *közösségi kapuőrök* szerepébe kerülnek bele. (Gerevich, 1997) Tekintettel arra, hogy Istenkúton sem templom, sem orvosi rendelő, sem egyéb erre alkalmas más közintézmény nincs, így ezen a területen egyedül az iskola és kizárólag a pedagógusok tölthették és töltötték is be ezt a szerepet. Érdemes itt megemlékezni a hatvanas évek Magyarországnak ún. „településfejlesztési” koncepciójáról, amikor a centralizálás, a „szakmaiság” jegyében falusi közösségeket zúztak szét, a mindennapi emberi kapcsolatokat színterévé pedig legfeljebb a bolt és a kocsmá vált - természetesen a fent említett „kapuőrök” nélkül.

Istenkút írásos története egyébként is egyidős az 1925-ben alapított iskola történetével. Az iskola önmagában véve megtestesítője a közösségben az egymás iránti felelősségérzésnek, áldozatvállalásának, hiszen telke egy pécsi polgár és tanfelügyelő *adománya* volt, maga az épület pedig részben *önkéntes munkával* készült, épült újjá 1975-ben. A közösségi munka a nyolcvanas években is jelentős szerepet játszott, hiszen az itteni lakosok Pécs városáért végzett önkéntes segítségét (akkori terminológiával: társadalmi munkáját) a tanácselnök oklevéllel ismerte el. Az iskola és óvoda közös játszótere pedig ugyancsak a közösség saját erejének mozgósításával 1997-ben készült el. Az *iskola közösség-szervező- kapcsolatfenntartó erejét az is mutathatja*, hogy a *kérdőívekre a válaszadási hajlandóság* azokon a részterületeken volt nagyobb, ahol a volt iskolával kapcsolatban álló családok laknak. Az iskolának a közösségben betöltött szerepéről az egyik interjúalany a következőket mondja:

v9: „...összerántotta a szülőket, és a környékbelieket. Megismernék a fiatalok is egymást, éppúgy, mint mi annak idején...hát ez, mondjuk, most hiányozni fog...jó volt ez az iskola... beszélgettek, gyerekek, tanárok.”

Az iskola köré szerveződő közvetlen, horizontális közösségben (Hankiss, 1983) nem a szociális státusz, hanem a közösséghez tartozás számított. v8: „nem képesítést néztek, hanem embert néztek”; v13: „a státuszszimbólumok itt nem számítanak annyit.”

Az eddigiekből már részben körvonalazható, mi tekinthető az istenkúti közösség jellemző értékeinek, melyek lehetnek céljai, mi adja meg identitását. A továbbiakban az interjúkból vett információk segítségével kívánjuk alátámasztani és bővíteni az eddig elhangzottakat. A félig strukturált interjúk a terület véleményformálói körében készültek, ez volt a legfőbb szempont, ám az interjúalanyok kiválasztásakor arra is törekedtünk, hogy lehetőleg a teljes területet - az egymással kapcsolatban nem lévő völgyeket is - képviseljék a válaszadók. Nagyjából azonos arányban szólaltattunk meg férfiakat és nőket, illetve idősebb „öslakosokat” és „bevándorlókat”. Hárman már nem élnek Istenkúton, de hosszú időn keresztül meghatározó szerepet vállaltak a környék életében. Nem kerültek a megkérdezettek közé azok, akik bár véleményformálók, de az Egyesületben végzett munkájuk révén tisztában voltak a felmérés összes körülményeivel. 17 interjú készült el, ebből kettőt nem tudtunk értékelni, mivel a válaszadó nem adta hozzájárulását a magnós rögzítéshez. Így kb. 7 órányi rögzített anyag állt rendelkezésre. 8 férfi és 7 nő adott választ, közülük 8-an csak az utóbbi tíz évben, a „bevándorlások” alkalmával kerültek Istenkútra. Minden értékelésre került interjúban szerepeltek a következő kérdések:

1. Mit tud a terület múltjáról? (hallomásból, ill. személyes tapasztalata alapján)
2. Miben más itt az élet? Mit jelent neki Istenkúton élni? Mi az, ami nehéz a számára, és mi az, amit szeret az itteni életben?
3. Milyen alkalmakkor találkozik a környékbeliekkel? Milyennek látja a helyi kapcsolatokat?
4. Mit gondol Istenkút jövőjével kapcsolatban? (félelmei, vágyai stb.)

Bár a volt iskolára vonatkozó kérdés külön nem szerepelt, *mindenki spontán említette* a beszélgetés során, ami nemcsak abból adódik, hogy az iskola volt a *közösség centruma*, „a mag” (v4,v6), valamint *az ÁNK volt a terület egyetlen jelentős foglalkoztató intézménye*,

hanem abból is, hogy a lakosok számára 1995-1999 között egy „bejáratott” diskurzus folyt az iskola témájában. Mivel a tágabb közösségi kapcsolatok megszűntek, az interjúk elkészítésekor adódott az első alkalom a *gyász* érzésének megfogalmazására, ami egyben a kapcsolatokat blokkoló, veszteséghez társuló érzések adekvát feldolgozásának kezdetét is jelenti.

A következő táblázat segít eligazodni az 1-4 kérdéscsoportokra adott válaszokban, amelyek természetesen szoros összefüggésben állnak egymással. Ahol a válaszadók kevesebb, mint fele említett egy minőségileg eltérő elemet, a táblázatban * jelölést alkalmaztunk:

<p>ISTENKÚTON ÉLNI: KÖZÖS MÚLT, KÖZÖS ÉRTÉKEK</p>	<p>A gyerekek jövője, biztonsága; egymás segítése; kölcsönös odafigyelés és tisztelet; személyes függetlenség, autonómia; nyitottság, másság tolerálása; a környezet fejlesztése, és tisztaságának megőrzése érdekében végzett munka; természetközeli élet; gyökerek*; hagyományörzés; transzcendencia*, keresztény kulturális értékek védelme*; relatív függetlenség olyan, a társadalomban elfogadott értékmérőktől, mint a pénz és a státuszszimbólumok*; SZŪKEBB KONTEXTUS: SZOMSZÉDSÁGI KAPCSOLATOK TÁGABB KONTEXTUS: AZ ISKOLA</p>
<p>KAPCSOLATOK A TERÜLETEN BELÜL</p>	<p>családi kapcsolatok*; mindennapi szomszédsági kapcsolatok a közösen végzett problémamegoldó tevékenység során; a volt Istenkúti AMK rendezvényei; az ezekből kialakuló baráti kapcsolatok, ünnepek,* volt osztálytársak*, megtermelt javak cseréje, ajándékozása*, anticipált elidegenedés*</p>
<p>KAPCSOLATOK A VÁROSSAL</p>	<p>családi kapcsolatok*; munkabajárás*; iskoláztatás*; baráti kapcsolatok*; fejletlen infrastruktúra és közlekedési nehézségek; kommunikációs problémák, amelyeknek kontextusa az istenkútiak másságának, a falusi életformának negligálása a város részéről; csellengők, „gyanús elemek” megjelenése az utóbbi egy-két évben*</p>
<p>A KÖZÖSSÉGI VÁLSÁG MEGJELENÍTÉSE: BELSŐ TÉNYEZŐK (értelmezések, attribúciók)</p>	<p>bevándorlások (pozitív és negatív összefüggésben egyaránt megjelenik); a vezető hiánya; ellentétek a közösségen belül; kompetenciahiány* (az érdekképviselő vonatkozásában is).</p>

<p>A KÖZÖSSÉGI VÁLSÁG MEGJELÉNÍTÉSE: KÜLSŐ TÉNYEZŐK (értelmezések, attribúciók)</p>	<p>a probléma megértésének hiánya, hozzáértés hiánya - tehetetlenség a probléma kezelése során; politikai érdekek ütközése*; gazdasági érdekek ütközése: a terület erőforrásainak anticipált megszerzése egy ismeretlen külső ágens által; a külső (város, ország) hanyatlás hatása* - a nehezedő életfeltételek miatt a közösségi életre kevesebb idő, energia fordítható.*</p>
<p>EZZEL ÖSSZEFÜGGÉSBEN A KRÍZIS KIMENETELE: JÖVŐKÉP</p>	<p>„halál-tematika” (összeomlás, elmenekülés); bizonytalanság, fejlődés*, anticipált külső támogatás (a városvezetés részéről)* KONTEXTUS: ISKOLA, KÖZMŰ, FIATALOK</p>

A táblázatban összefoglalt adatokat több ponton szükséges kiegészíteni. Az egyik a nyitottsággal, a másság tolerálásával kapcsolatos: a közösség akkor fogadja be az újonnan érkezettet, ha bizonyos alapvető (a szövegekben legsűrűbben megfogalmazott) normáit az elfogadja: a gyerekek jövőjének, biztonságának elsődlegességét, a környezet fejlesztése érdekében végzett munkát, valamint szükség esetén az egymásnak nyújtandó, kölcsönösen elvárható segítséget. Ezeket az alapvető értékeket nemcsak az itt bemutatott szubjektívbbnek tekinthető elemzés tárja fel, de olyan „kemény” statisztikai és történeti adatok is alátámasztják, mint pl. a területen élő nagycsaládosok száma (26), a születések száma, a végzett társadalmi munka értéke pénzben kifejezve stb.

Tehát a közösség ezekhez az értékekhez asszimilál - v4:..., amikor új házaspár jön (és nem állnak félre az autóval, hogy a másik is elférjen)...na, ezek majd beszoknak. Vagy megszokik, vagy megszökik...aki nem alkalmazkodik, az itt nem is marad meg.”

A függetlenség, az autonómia itt nem politikai kategóriaként jelenik meg, hanem inkább a cselekvőképesség élményével, az emberi tevékenység hatásának közvetlen megtapasztalásával, a terület adta konkrét és szimbolikus távlatokkal írható körül. (Bettelheim, 1986)

Magyarázatra szorul továbbá, hogy mit értünk transzcendencia alatt: ide soroltuk nemcsak a vallásra tett utalásokat, de a legenda

ismeretében a közvetlen utalásokon túl az olyan megállapításokat is, mint pl. „varázslatos” „...valami csoda beállhat”.

A közösség válságával kapcsolatos külső eredetű, vagy annak tartott tényezőket a szociálpszichológia társadalmi igazságossággal kapcsolatos főbb megállapításai teszik érthetőbbé. Az emberek elvárják, hogy adott tranzakció során a (közösségi) haszon a (közösségi) befektetéssel arányosan alakuljon; hogy úgy kezeljék őket, ahogyan az adott társadalomban szokásos módon más hasonló csoportokat is kezelnek; hogy az őket érintő döntésekbe bevonódhassanak; a meghozott döntéseket gondos érveléssel, pontos információkra támaszkodva indokolják stb. Ezeknek az elvárásoknak a figyelmen kívül hagyása a megállapodás semmibe vételét eredményezheti, a további együttműködési készséget rontja, és a döntéshozó szerv legitimitása is megkérdőjeleződik. (Mikula, 1999). A döntéshozás folyamatának, valamint ilyen irányú következményeinek további elemzése azonban túlmutat a jelenleg írás keretein.

Visszatérve a táblázatban összefoglaltakra, a 2-3 kérdéscsoportra adott válaszok közül a teljesebb kép kedvéért a következőket szó szerint idézzük :

v1.: „... (az élet itt) sokkal melegebb...én ezt így élem meg. Itt az ember jobban tud egyik a másikáról, még arról is, akit nem szeretnek... odafigyelnek. (...) olyan, mintha mindig nyaralna, egy kicsit szabaddabb...olyan kis falu...város ide, város oda.(...) Jó kis hely ez.”

v2.: kontraszt Pécs általa ismert egyéb területeivel.(Megjegyzés: a kontraszt négy interjúbán spontán a kertvárosi résszel teremtődött meg):

„ez nem olyan emberközeli, mint az istenkúti környék”(…) „Ezek az emberek sokkal nyitottabbak”.

v4.: „Ez még jobb, mint egy falu, biztonságos. Még ha egy egér bemegy a házba, azt is észrevesszük, figyelünk egymásra, tudunk egymásról, köszönünk egymásnak. Nagyon jó a hangulat, annak ellenére, hogy vegyes a társaság (...) Tiszteletben tartja a másikat...”

v5.: „Itt képzeltük el a jövőnket, mert hegyek között vagyunk, jó levegőn vagyunk, viszonylag nyugalomban, közel van a városhoz, de ez egy hegyvidék.”

v6: „Itt lassúbb(az élet)...saját terület, saját föld.”

v8: „Hát én úgy látom, hogy sokkal érintetlenebbek itt az emberek... még ha bent is dolgozik a városban, valahogy lelkileg ahhoz a terület-hez asszimilálódott.”

v12: „(a múlttól) soha senki nem zavart...elég szegény emberek, de békésen egymás mellett...nem italoztak, hanem társalogtak...Kedvesek, nyugodtak, szolgálatkészek, mindent megtettek volna az iskoláért, a gyerekeikért. Az első volt az, hogy, hogy a gyerek biztonságban...”

(A kapcsolatokról): „még talán jobb is, mintha olyasmi tartja össze az embereket, hogy na most ülünk le, és ünnepeljünk. Mert a munkában és a játékban azért jól meg lehet ismerni a másik embert.”

v13: (ideköltözésekor:) „bejöttünk az utcába, és köszöntek...amikor meghozták a szemet, már itt volt a segítség, mert látták, hogy sok munkám van.”

A közösségi válságra tett utalásokat, valamint a közösség jövőjére vonatkozó kérdésre adott válaszokat is részletesebben bemutatjuk a válság folyamatának felvázolását követően.

A válság

/ - érdekkonfliktus helyett azért használjuk a „válság” kifejezést, mert a közösségi identitást egészében érintette a folyamat, mivel alapvető értékeiben, hagyományaiban és céljaiban támadta a közösséget./

A krízis a személyes és a közösségi élet természetes velejárója, megtapasztalása nélkül nincs, nem is lehet fejlődés. A krízis nemcsak a pusztulás, szétesés eshetőségét, de legalább ugyanilyen mértékben a *fejlődés* lehetőségét is magában hordozza. Tehát nyitott lehetőségeket, fordulópontot jelent, s hogy hogyan zárul, azt a belső felkészültségeken, a problémamegoldó kapacitáson túl egy közösség esetében is a külső támogatottságon múlik.

Az utóbbi éveket is meghatározó betelepülések nyomán az eredeti szülőhegyi, elsősorban családi kapcsolatokon alapuló közösség rendkívül heterogénné vált, ami a közösségi kapcsolatok átalakulását is

maga után vonta. A *betelepülések* az „öslakosok” által joggal elvárt hozadéka az *erőforrások bővülése* lett volna - a várt közművesítések azonban elmaradtak, vagy csak tisztán önerős formában valósulhattak meg egyes részterületeken (vezetékes gáz, telefon).Éppígy elmaradt a hattantermes iskola bővítése, a karbantartó munkálatok.

Egyértelmű, hogy a betelepülések miatt (minden harmadik, ma Istenkúton élő ember az utóbbi tíz évben érkezett) a közösségben egy ún. fejlődési válság volt kialakulóban, ami sérülékenyebbé tette a külső negatív hatásokkal szemben. Csak fokozta ezt a sérülékenységet, hogy az istenkúti iskola igazgatója, aki a helybeliek elfogadott vezetője, menedzsere volt, 1986-ban megfelelő utód nélkül ment nyugdíjba. A kisiskolákat már ekkoriban bezárás fenyegette, az egymást váltó új igazgatók, érzelve a sürgetettséget, új módon (próba-hiba, Telkes, 1997) próbálták megóvni az intézményt: *v12.*: „ekkor szakadtak el a szülőktől...forradalmat akartak, a tantestület saját eszére, tudására alapozva...” *A külső nyomás valóban indokolta a váltást*, ami szakiskolai képzés elindításában konkretizálódott, és már *nem a környékbeli populációra épített: v12.* : „rögtön észrevették az emberek, hogy ezek idegenek, furcsa, városi valami türemkedett be ide szépen, lassan, ami addig nem volt...az itteni gyerekek is dohányozni kezdtek”. Évekkel később derült ki, hogy nagy árat kellett fizetni a reformért, mert *itt és ekkor keletkeztek a válság során felerősödő - és felerősített - közösségen belüli ellentétek alapjai* szülők és pedagógusok, kétkézi dolgozók és értelmiségiek, múlt és jelen, azaz „öslakos” és „bevándorló” között. (Ld. még a kérdőíves felmérés adatait a bevándorlók iskolai végzettségével kapcsolatban) A falusi életformával jellemezhető közösségnek tőle idegen identitás-elemeket kellett volna integrálnia.

A betelepülésekről szólva más interjúalanyok is megfogalmazták a fent vázolt kettősségeket, pontosabban visszásságokat:

v3.: „Azok jöttek ide lakni, akik gyerekkort akartak a gyerekeiknek... (az alvóvárossá válásról) *nem aludni akartak, hanem élni.*” (jött egy másik csoport) „főlkapott réteg, a sznobok, fogalmuk nem volt, milyen ez az iskola.”

v4.: „Kicszerélődtek a lakosok...az eredmény vegyes: több az autó, nagyobb a zaj... de fiatalodik a környék,...szép házak... az idősök mennek el.”

v13.: „lakossága révén község... annyi joga sincs, mint a legkisebb kipusztulófélben lévő falunak.”

Valamivel később a struktúrát, intézményrendszereket megjelenítő város válságos helyzete már a teljes közösség számára jól érzékelhetően befolyásolta az itteniek életét. Mint a kronológiából kiderül, 1995-ben fogalmazódott meg első ízben az a politikai akarat, amelynek jegyében az iskolát a város vezetősége meg kívánta szüntetni, azzal érvelve, hogy egy itteni gyermek iskoláztatása jelentősen többbe kerül, így többletterhet ró a város költségvetésére. Nagyobb önmérsékletre, belátásra intették a közösség tagjait, mondván, hogy miattuk a városi gyermekek kerülnek hátrányba, hiszen az itteniek elveszik a tőlük a pénzt. Így kapott újra formát a „mortalócok völgyének” lapangó jelentése.

A politikai akarat erős ellenállást váltott ki Istenkúton, a lakosok éven át sikerrel védték gyermekeik jogait a városból jövő „üldözőkkel” (az eredetmítoszban: tatárokkal) szemben, s biztosítani tudták a közösség túlélését. A politikai küzdelemben felhasznált érvrendszer legfontosabb eleme az az aránytalan teherre való hivatkozás volt, amit a várostól való távolság jelent (v.ö. „távoli völgyek”). A markáns elhatárolódás (a „te völgyed”) egyik jelzése lehet, hogy a helybeliek fontolóra vették a várostól való elszakadást, a településrész önállóságának deklarálását, amely az identitás meghatározásának egyik kulcs-eleme: megvonni a (geográfiai) határokat, világosan és egyértelműen jelezni, mi az, amivel nem kívánnak azonosulni. Egy következő fázisban az Istenkúti Közösségért Egyesület alapítványi fenntartású közösségi iskola céljára pályázatot nyújtott be a városnak, az elhatárolódás verbális kifejezését követően meghatározva a pozitív törekvéseket. Érdemes megjegyezni, hogy egy, a közösségi iskolák működtetésében jártas külső szakember látogatásakor a helyi lakosok nem értették, miért javasolja a szakember egy ilyen típusú iskola *kialakítását*, mint *jövőbeni reformot*, hiszen hagyományai folytán a maga 24 szakkörével, mindenki által szabadon látogatható közösségi programjaival, az

istenkúti iskola lényegében bezárásáig közösségi iskolaként működött. v8: „(a múltban)olyan intézményt sikerült létrehozni, amit az egész terület a magáénak érzett, a kicsiktől a legidősebbekig ...nemcsak egy szolgai iskola van, hanem valóban együtt élni szülőikkel, gyerekekkel... megbecsülik őt (a szülőt) is, a gyereket is. Ha valahol érdemes élni, akkor ott, ahol ez a légkör biztosított.”

Az eddigiek alapján elmondható, hogy az iskola bezárása a közösség egyik **alapvető**, a gyermekek jövőjével, biztonságával, közösségi gyökereivel kapcsolatos **értékét** támadta.

A kettős válságban a közösség átélte, megtapasztalta azt az állandó hullámzást, amely felváltva kecsgetetett megoldásokkal vagy töltötte el az embereket a reménytelenség érzésével. A harc a politikai tiltakozás bevett eszközeivel (tárgyalások, demonstrációk, lobbizás stb.) és külső segítség igénybevételével (PDSZ, minisztérium stb.) folyt. A szokásos megoldási kísérletek csődje 1999-ben következett el, amikor világossá vált, hogy a négy éven át tartó küzdelemben felörlődött közösség a politikai akarat értelmében és saját belső válságának sikertelen kezelése miatt szétesőben van. Mégis, az ellentéteket kellő méretűvé nagyítani csak a negyedik évben sikerült - **v4:** „Bár itt még nagyon sokkal tovább tartott a dolog, mint bárhol máshol.”

Megfigyelhető volt, hogy 1999 tavaszán a közösségben előtérbe kerültek a valamilyen szempontból **társadalmi stigmát** hordozó személyek: „a legalsó szint jelképezi az emberi totalitást, a szélsőség jeleníti meg leginkább az egészet”. (Turner, 1997). A **munkanélküliek és a szegények** csoportja iránt nyilvánult meg fokozott érdeklődés, az IKE foglalkoztatási programok kidolgozását kezdte meg.

Emellett az intézményrendszert megjelenítő iskola elvesztésének előrevetítése folytán **lazult a kapcsolat a külső társadalmi strukturákkal**, egyúttal lehetővé vált a közösség **saját eszményeinek** megfogalmazása (Turner, 1997). A „Dein Thal”, a „Te völgyed”, a Pécsről való leválás vált a legfelkapottabb sajtótémává Istenkúttal kapcsolatban, bár jelentését látnivalóan nem értették.

A belső tényező jelentőségét az mutatja, hogy a legutolsó, iskolaügyben tartott tavaszi összejövetelen, ahol az istenkútiak még tömegesen voltak jelen, a **minden területre** kiterjedő közösségi érdekképviselet

hiánya fogalmazódott meg, mint a veszteség közvetlen oka. Tehát az iskolakérdés *településfejlesztési* kérdéssé minősült át, egy magasabb szintre tevődött át. Végigkövetve az eseményeket: a közösség kezdetben kívülről várta a sikert, és külső okoknak tulajdonította a sikertelenséget, majd saját erejének, összetartásának eredményeként fogta fel a sikereket, míg a kudarcokat továbbra is külső okokkal magyarázta, végül pedig megjelent egy olyan mértékű felelősségvállalás, amely a külső tényezők mellett számba vette a saját közösségi aktivitás eredménytelenségeit is. Ugyanakkor a sorozatos kudarcok és a kiéleződött ellentétek révén megindult a bűnbakképzés. (Csepeli, 1987) Elfogyott a *bizalom* a külső segítségben, és egymásban. Az interjúk szövegeiben könnyen azonosíthatóak a *krízis jegyei*: a bizonytalanságban gyökerező ambivalencia, a tagadás mint kommunikációs ismérv (Kézdi, 1996), valamint egyéb belső és külső kommunikációs problémák, v.ö.: „a krízis kommunikációja a kommunikáció krízise.” v4: „Pécs ezt nem tudja, ez nem városi élet... (nem értik) hogy miről beszélünk. Ebben biztos vagyok...ezt nem élük meg.” A kimenetelt illetően dominált a halál-tematika, amelynek szinonimájaként az elköltözés, kivándorlás, alvóvárossá válás szerepel. Az elmenekülés a közösség egy tradicionális megoldási sémája, az „eredetmítosz” egyik eleme. Azonosíthatóak még az aktuális közösségi gyász elemei: a fájdalom, a tehetetlen harag.

Mindezekről a megkérdezettek a következőket mondták:

v2: „Igenis, hátrányos helyzetben vagyunk, mert nincsen iskola...eladom a házat, elköltözök...egy halott környék lesz.”

v3: (az iskola még működött, de) „már a haláltusát jártuk”

v4: „Nem lett volna szabad hagyni, csak kimerültek az eszközeink, elfáradtunk...elkezdtek híresztelni, hogy rossz, így bármit tönkre lehet tenni...most elvisszük, és mégse...(a városban) minden megy tönkre, omlik össze, kilátástalan...gondoltuk, hogy elköltözünk...Az egész, ami jó volt itt, amit annyira szerettem, és amilyen sorsra kárhoztott...üres, nincs zaj...fáj a szívem, nem tudom másképpen mondani.”

v5: „A kisfiam napjában tízszer elmondja, hogy: ugye, nem költözünk el innen” (az iskola)...közösségalkotó erő, ami most megszűnik.”

v6: (most, hogy nincs iskola) „Nincs miről beszélni, semmi nem törté-
nik, se víz, ugye, se suli, semmi, és semmit nem kapunk. Lehet, hogy
50 év után majd valamikor az én gyerekem majd valamit ki bír talá-
lni...én most nem tudok.”

v9: „Nem szabad elmenekülni innen!... Ezt a közösséget, szinte, úgy
érezem, akarattal szétzilálják.”

v11: „Optimistának kell lenni, mert ha az ember nem optimista, akkor
az már eleve halálra van ítélve...” („normatív” pozitív gondolkodás)

v12: „Nem látok itt mostan pillanatnyilag semmit. Még talán az is jobb
volna, ha eldőlt volna valami az iskola sorsáról” (Ti. jelenleg üresen
áll, és a környékbeliek semmi pontosat nem tudnak a jövőre tervek-
ről.)

v13: „Valamit lerombolni sokkal egyszerűbb, mint újra felépíteni...egy
nehéz helyzet megoldása nem lehet a pusztítás. Ha a gyerekem éhes,
akkor meg kell etetni, ha nincs kalács, akkor jó a kenyér, s arról még a
zsír is le lehet venni - vannak fokozatok. Nem tekintem az iskolánk
esetét speciálisnak...ebben az országban.”

v14: „Semmi nincs már itt, semmit nem tudnak felmutatni...semmit.”

És folytathatnánk a sort, mert valamennyi interjúban kivétel nélkül
megjelenik a halál-pusztulás-menekülés tematika, át-meg átfonva a
teljes szöveget.

Ugyanakkor a megkérdezettek egy része említ valamilyen, közelebbre-
távolabbra tételezett (részben) pozitív változást, reményt. Ezt általá-
ban *két dolog függvényeként* jelölik meg: sikerül-e külső támogatás-
sal és belső erőforrásokra támaszkodva *visszahozni az iskolát*, illetve
akad-e a közösségnek elfogadott szervezője, *vezetője*, aki érdekeiket
sikeresen képviseli. Emellett hárman említik a majdani közműfejlesz-
tést is (víz- és csatornahálózat kiépítése), mint esélyt.

v1: „Ezt (az iskolát) mindenképpen az itteni lakóközösségnek, az itt
élőknek kellene, hogy megkapja...gyűjtést szerveznék.”

v3: „Attól függ, hogy mi lesz, hogy mennyire veszik el az ember ked-
vét az egészsztl. Mindig azt gondoltam, hogy kell valakinek... a végén
kié lesz?”

v4: „Tíz évet adok ennek a környéknek, és sajnos, ez egy sűrűn beépített terület lesz (mert a város többi része a Mecsek-oldalban már beépült)...ez a környék fejlesztésre van ítélve. (Ha az iskola) nem lesz privatizálva, akkor van visszatérés ebből.”

v10: „Én bizakodó vagyok, arra számítok, hogy 3 éven belül nekiállnak a víznek, tudod, én optimista vagyok... Csak fölfelé, szerintem ennél lejjebb most már nem...”

A krízisben hathatós külső segítség hiányában a belső aktivitásra építő kísérletek (Telkes, 1997) egyik megtestesítőjévé egy civil szervezet vált. A közösség érdekeinek felvállalása nyomán jött létre még 1997-ben az Istenkúti Közösségért Egyesület.

Aktív szerephez az Egyesület csak a válság tetőpontján, 1999-ben, az iskola bezárásáról szóló határozat közgyűlési elfogadása után juthatott, mint a politika elnagyolt működését korrigálni szándékozó, *erőforrásokat felkutató és megteremtő szervezet* (Glózer, 1998). Az *iskola* megóvásán és fejlesztésén túl céljaként a *környezet védelmét*, a másikként pedig a *munkanélküliek* helyzetének javítását jelölte meg.

A környezetvédelmi problémák megoldására tett kísérlet aktualitását az adta, hogy elmaradt a több éve tervezett, s ezúttal konkrét tervekkel alátámasztott közműfejlesztés (ld. kronológia), amelynek keretében az itteniek ivóvízhez és csatornahálózathoz jutottak volna. Ez, akárcsak az iskolabezárás, szintén egy alapvető közösségi normát, a környezet fejlesztése érdekében történő iparkodást veszélyeztetett.

A válság lehetséges kimenetelei

Egy ilyen válság megoldódhat *a közösség szétesésével*, ekkor a település az élet fő színtere helyett valóban alvóvárossá, tetszhalottá válhat. A közösség megtartó erejének híján azok, akik a legkevesebb saját erőforrással rendelkeznek, azaz „halmozottan hátrányos helyzetűek”, egyre lejjebb csúsznak a „társadalmi beilleszkedési zavarok” útján. Ez nyilvánvalóan inadekvát megoldásnak tekinthető, mert a problémamegoldó kapacitás töredékére csökken.

Nem tudják megállítani a marginalizálódás folyamatát az olyan *kompromisszumok* sem, amelyek a közösségi problémákat kizárólagosan külső ágenseknek delegálják. Így ebben a helyzetben a professzionális segítő intézmények inkább a társadalom *védekező mechanizmusait* testesítenék meg, problémamegoldás helyett újabbakat termelve. Miközben a segítő szakmákban szlogenné vált, hogy az itt használt értelemben vett közösségek szerepe pótolhatatlan egyénnek és társadalomnak egyaránt, ez a közösség mégsem kapott adekvát segítséget, sőt, természetes érési, fejlődési válságát a külső hatások csak súlyosbították. A mentálhigiéné kulcsfontosságú kérdéseként tételezhető, hogy nem érdemesebb-e vajon egy belülről, spontán szerveződő, közvetlen és horizontális közösséget (Hankiss, 1983) levegőhöz juttatni, - a már sűrűn emlegetett víz mellett - mint adott emberhalmazt kívülről, felülről irányított módon, külsődleges alapelvek mentén, régi reflexekre támaszkodva „megszervezni?”

A *kreatív megoldás* irányába mutató jelek, hogy a közösségi identitás megfogalmazására tett kísérletek a hely történelmének alaposabb megismerésével elkezdődtek. Az Egyesület a jelenlegi helyzet felmérésére törekedve, a Baranya Megyei Munkaügyi Központ támogatásával ún. erőforrástérképet készített a területről. Az ennek kapcsán adódó találkozások facilitálták a gyászmunka elvégzését, csökkentették a kollektív büntudatot. Az Egyesület céljaként egy reneszánsz (v.ö. újjászületés) szemléletű *közösségi iskola* kialakítását tűzte ki, amely műhelyeivel a *foglalkoztatási helyzetet* is sokat javíthatna.

Környezetvédelmi programjuk centrális kérdése a vízkészletek nitráttal való további szennyezésének megállítása, majdani egészséges, saját ivóvíz biztosítása.

Ugyanakkor nagy gond, hogy közintézmény híján a tágabb közösséget, a várost, és a társadalmat helyben most már gyakorlatilag semmi nem képviseli. Ha egy autonóm közösség nem kapcsolódhat a meglévő társadalmi struktúrákhoz, az komoly veszélyekkel, nehézségekkel járhat. (Hankiss, 1983).

Istenkút foglalkoztatási szempontból jelentős, jelenleg is meglévő immateriális erőforrásainak számbavétele

Most nem a múlttól szólunk, hanem arról, ami a válságot követően megmaradt. Az interjúk alapján megállapítható, hogy a fejlett, ***közvetlen szomszédsági kapcsolatokat*** a közösség válsága sem blokkolta. Az egymásrautaltság miatti fokozott ***segítő attitűd*** megmaradt, ez a közösség egyik alapvető értéke. **v12** beszél szomszédjáról: „Ott van, nem jelentkezik mindig, de tudom, hogy ott van, és bármikor számíthatok rá.” Ugyanakkor a további önkéntes közösségi munka akadály lehet az itt élőknek az a tapasztalata, hogy ***amiért évekig dolgoztak, azt bármikor elvehetik tőlük.***

Ahogy a kérdőíves felmérésből, valamint az interjúkból kiderült, ***szükségszerű a közösség tagjainak együttműködése a közvetlen közösségek szintjén*** (Csepeli, 1987, Hankiss, 1983), mert lakóterületük számos problémáját csak így tudják megoldani: sem az utcán folyó szennyvíz bűze, sem az utak kátyúi nem tesznek különbséget a társadalomban betöltött státusz szerint.

A másik jelentős tényező ***az a kultúra- és hagyományőrző szerep***, ami kitűnően illeszkedik a táj egyéb adottságaihoz, és Pécs városának idegenforgalmat fejlesztő elképzeléseihez.

A harmadik pedig maga a ***lehetőség*** az újrakezdésre, a továbblépésre, amely az interjúk alapján ma is adott, különösen akkor, ha a közösség túljut az iskolabezárás gyászán. „...ha a bonyolult társadalmakban kialakulna valamilyen kollektív identitás, akkor ennek egy közösség tartalmilag alig prejudikált, meghatározott szervezetektől független identitásának kellene lennie, egy olyan közösség identitásának, amelynek tagja diszkurzíven és kísérletezve, - azaz a tradícióra való kritikus emlékezés segítségével, vagy a tudománytól, a filozófiától és a művésztől megihletve - alakítják ki az egymással versengő identitás-projekciókkal kapcsolatos azonosságtudatukat” (Habermas, 1994).

Tehát elmondható, hogy maga az elkészült erőforrás-térkép is erőforrás, mert a közösségi önismeretet segítheti elő, lehetővé téve, hogy az Egyesület a meglévő szomszédsági kapcsolatokról kiindulva az ideiglenesen elveszített tágabb közösségi élet visszaállításán dolgozzék.

Felhasznált irodalom:

- B. Erdős, M.: *Age of Aquarius. Comments on a community crisis. Poster presentation. 5th Alps-Adria Conference, 1999 Pécs*
- B. Erdős, M. - Kézdi, B. - Takács, V.: *Suicide form the Aspect of Primary Prevention. Előadás. Satellite Symposium on Suicidal Behaviour, 1996 Budapest*
- Bettelheim, B.: *A végső határ. Gondolat, 1986 Budapest.*
- Csepeli, Gy.: *Nemzet által homályosan. Századvég Kiadó, 1992 Budapest*
- Csepeli, Gy.: *Csoporttudat, nemzettudat. 206-223 o. Magvető, 1987 Budapest.*
- Csürke, J.: *The appearance of mental health as a paradigm in the interventions of social politics. Poster presentation . 5th Alps-Adria Conference, Sept.9-11. 1999 Pécs*
- Fülöp, M. : *A versengésről. „A fenomenográfiáról” c. fejezet. Kandidátusi értekezés, 1999.*
- Gerevich, J (szerk.) : *Közösségi mentálhigiéné. Budapest, 1997.*
- Glózer, R.: *Bizalom, kommunikáció, civil társadalom. Kézirat.*
- Habermas, J. : *Válogatott tanulmányok. 141-183 o. Atlantisz, 1994.*
- Hankiss, E.: *Társadalmi csapdák - diagnózisok. Gondolat, 1983, Budapest*
- Horányi, Ö.: *A kommunikációról. Szinopszis, 5.változat. Kézirat.*
- Jung, C.G: *Az ember és szimbólumai. Göncöl Kiadó, 1993 Budapest*
- Kézdi, B.: *A negatív kód. Pannónia, 1996. Pécs*
- Kézdi, B.: *Mentálhigiéné és korrupció. Előadás. Pax Romana Fórum, Baja, 1999*
- Mikula, G. : *Social Psychology of Social Justice: A Review . 5th Alps-Adria Conference, Sept.9-11. 1999 Pécs*
- Steward, J.: *A kulturális ökológia fogalma és módszere. In: Mérföldkövek a kulturális antropológiában. Szerk.: Bohannon - Glazer. Panem Kft. 1997. Budapest*
- Torrey, P: *Elemental. The Four Elements from Ancient Greek Science and Philosophy to Ancient Sites Poetry. http://www.ancientsites.com/.../torrey_philemon/thalassa/elemental.htm, 1999*
- Tóth, I.: *Jakabhegy, Ürög és a Daindolok. In: Detre (szerk.): A Fábiani Béla úti nevelési központ kialakulásának és munkásságának története. Pécs, 1981.*
- Tóth, P.: *A konfliktus és a kooperáció magatartásbiológiája. Kézirat*
- Turner, V.: *Átmenetek, határok és szegénység: a communitas vallási szimbólumai. In: Mérföldkövek a kulturális antropológiában. Szerk: Bohannon-Glazer. Panem Kft. 1997. Budapest*

Az Istenkúti Közösségért Egyesület „Istenkút 2000” civil alapú komplex közösség- és területfejlesztési programjának szakmai előkészítő szakaszaként a most lezárult erőforrástérkép program mellett a környezeti állapotra vonatkozó felmérés és helyzetelemzést végez, valamint a vízvédelmi programot készíti.

Ingyenes kiadvány!

**A sorozatban megjelent kiadványok
(Baranya megye településeinek erőforrástérképei és készítői)**

- (1) Alapítvány Alsómocsoládért, 7345, Alsómocsolád, Rákóczi u. 71.
Tel.:72/451-748)
Alsómocsolád, Mágocs, Mekényes, Nagyhajmás települések)
- (2) Tóvidék Egyesület, 7678 Abaliget Kossuth u. 80. Tel: 72/498-785
(Abaliget, Bodolyabér, Magyarhertelend, Orffü települések)
- (3) Istenkúti Közösségért Egyesület, 7635,Pécs,Középdaindoli u. 88.,
Tel.: 72/ 250-515 (Pécs-Istenkút településrész)
- (4) Ormánság Fejlesztő Társulás, 7960,Sellye, Batthyány u. 14.
Tel.:73/480-006 (Besence, Bogdása, Csányoszró, Drávafok,
Drávaiványi, Drávasztára, Kákics, Markóc, Marócsa,
Nagycsány, Okorág, Sellye, Sósvertike települések)
- (5) Dél-Zselici Települések Szövetsége, 7932,Mozsgó,
Batthyány u. 13/D, Tel.: 73/413- 075
(Magyarlukafa, Somogyhárshágy, Vásárosbérc települések)
- (6) Környezetvédelmi és Közösségi Értékadó Egyesület, 7663,
Máriakéménd, Rákóczi u. 19. Tel.: 69/353-191
(Erzsébet, Fazekasboda, Feked Kátoly, Kékesd, Máriakéménd,
Szellő települések)
- (7) Baranya Megyei Önkormányzatok Társulása, 7621 Pécs, Tímár u. 21.
Tel.:72/ 211-142
(Cun, Dráwapiski, Hirics, Kémes, Kórós, Luzsok, Páprád,Vejti te-
lepülések)
- (8) Baranya Megyei Önkormányzatok Társulása, 7621 Pécs, Tímár u. 21.
Tel.:72/ 211-142
(Bakonya, Bicsérd, Boda, Cserkút, Kővágóttös, Zók települések)
- (9) Kultúr- és Zöld Zóna Egyesület, 7900, Szigetvár, Basa u. 19.
Tel.: 73/310-625

- (Szigetvár település)
- (10) Egészségesebb Gyermekéért Alapítvány, 7900 Szigetvár,
József A. u. 69.
(Boldogasszonyfa, Szentlászló települések)
- (11) Drávamenti Települések Fejlesztését Segítő Egyesület, 7838, Vajszló,
Zrínyi M. u. 49., Tel.: 73/ 327-121
(Drávacsepely, Drávaszerdahely, Ipacsfa, Kovácshida települések)
- (12) Villány-Siklói Borút Egyesület, 7800, Siklós, Kossuth tér 1.,
Tel.:72/352-746
(Harkány, Siklós-Máriagyüd, Nagytótfalu, Kistótfalu,
Kisharsány, Nagyharsány Villány, Villánykövesd, Palkonya,
Vokány települések)
- (13) Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége Baranya
Megyei Szervezete , 7626, Pécs, Búza tér 6/b, Tel.: 72/ 210-
803
(Bürüs, Endrőc, Gyöngyösmellék, Kétújfalu, Szörény, Teklafalu,
Zádor települések)
- (14) Komló és Térsége Fejlesztési Kht., 7300, Komló, Pécsi u. 1.,
Tel.:72/ 482-131
(Egyházaskozár, Hegyhátmaróc, Hosszúhetény, Kárász, Kőb-
lény, Magyaregregy, Máza, Szalatnak, Szárász, Szászvár, Tófü,
Vékény, Liget, Magyarszék, Mánfa, Mecsekpölske, Bodolyabér,
Magyarhertelend, Komló települések)
- (15) Bükkösd Község Szolgáltató Kht., Bükkösd Teleház, 7628
Bükkösd, Kossuth u. 48. Tel.: 73/378-504
(Bükkösd, Cserdi, Dinnyeberki, Helesfa települések)

1. számú táblázat a térségi erőforrás térkép adatairól (B,C,D,E,F,G,H,I)

helység	neme	életkora	Etnikum					Hát- rány érte	Ma- gyar	nem magyar állampolgárság esetén					Iskolai végzettség											
			nem tartozik	némct	roma	horvát	szerb			egyéb	mene- kült	letele- pedési	tart. eng	munka- váll eng	illegális	8. ált alatt	8.ált.	szakm. képz.	gimn.	szak- közép	techn.	szaki.	főisk.	egyc- tem		
város	férfi	20 alatt																								
		21-25						1	5							2	3									
		26-35						1	24							2	9	2	6					2	2	
		36-45					1	1	59							5	24	6	10					6	9	
		46-55							52							9	12	1	9					9	6	
		56-60							20							5	4	4	3					2	2	
		60 felett							40							1	16	2		9				3	6	
		összesen						1	3	200						1	39	54	13	37				22	25	
	nő	20 alatt																								
		21-25		1					9							3	2		1					2		
		26-35				1			39							8	11	6	4					3	4	
		36-45		2		1			53							2	9	6	9					16	9	
		46-55				1			53							10	7	7	10					10	4	
		56-60						1	15							5	2		5					2	2	
60 felett								47							6	17	1	7	8				5	1		
összesen				3		3		1	216						6	45	32	26	37				38	20		
város összesen				3		3	1	4	416					7	84	86	39	74				60	45			

2. számú táblázat a térségi erőforrás térkép adatairól (K,M,N,O,S)

helység	neme	életkora	munka- viszony- ban áll	nem áll munkaviszonyban										Mióta munkanélküli			Ellátása		Jövőben elképzelés							
				I			II		III			IV				6 hó	6-1 év	1 éven	munka- járadék	jöv.	munka- viszony	váll.	váll.	át- kép- zés	elkölt	
				reg	nem reg	pk	öreg- ségi	rok- kant	ált	közép	felső	házt.b.	Gyes. gyed	főá.anya	alatt	között	túl	pótló	viszony	vál.	át- kép- zés	mv.miatt				
város	férfi	20 alatt						18	11	6																
		21-25	6							3						2		2								
		26-35	18				2					1		2	3		4	1								
		36-45	42				6		1			1	2		1	3	1									
		46-55	29				5	12					1	1	5	5	2									
		56-60	6				8	6																		
		60 felett	1				36	1																		
		összesen	102				49	27	18	11	10		1	1	5	4	8	12	6							
	nő	20 alatt						5	11	6																
		21-25	5							3		2		1			1									
		26-35	21							2		4	3	2	3	2	2	1								
		36-45	40				1					2	1	2		1	3	1								
		46-55	29				6	9				4		2		2	1									
		56-60	4				10	1																		
		60 felett					45	1																		
összesen		99				61	12	5	11	11		12	4	7	3	3	7	4								
város összesen			201				110	39	23	22	21		13	5	12	7	11	19	10							

3. számú táblázat a térségi erőforrás térkép adatairól (J,L,T)

helység	neme	életkora	Mely ágazatban áll munkaviszonyban												I szaképzettség		Jövedelmi viszonyai			
			mező- gazd.	bányá- szat	feldolg.- ipar	vill.en. gáz,hő c	építő- ipar	keresk. jármű	száll. vend.	szállítás, posta hirk.	pénzü., ingatl.	közig.	oktatás	egész- ségügy	egyéb közösségi	iskola rends.	iskolán kívül	jó	közepes	rossz
város	férfi	20 alatt																		
		21-25													5					
		26-35													23					
		36-45													60					
		46-55													46					
		56-60													20					
		60 felett													37					
	összesen													191						
	nő	20 alatt																		
		21-25													8					
		26-35													36					
		36-45													51	1				
		46-55													48					
		56-60													16					
60 felett														45						
összesen													204	1						
város összesen														395	1	0	110	16		

